

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Õiguse instituut

Annika Grauberg

**KOHTU NÕUSOLEKUL ALAEALISE NIMEL
TEHTAVAST TEHINGUST SAADAVATE RAHALISTE
VAHENDITE KASUTAMISE KONTROLLITAVUS**

Magistritöö

Õppekava HAJM08/15, peeriala Eesti avalik ja eraõigus

Juhendaja: Evelin Pärn-Lee, MA

Kaasjuhendaja: Piret Mõistlik, MA

Tallinn 2019

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 15 464 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Annika Grauberg .....

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 178812HAJM

Üliõpilase e-posti aadress: annika.grauberg@gmail.com

Juhendaja: Evelin Pärn-Lee, MA:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaasjuhendaja Piret Mõistlik, MA:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE.....	4
SISSEJUHATUS	5
1 ÕIGUSLIK TAUST	8
1.1 Seadusliku esindaja kohustused alaealise varaliste õiguste osas.....	13
1.2 Alaealise nimel tehingu tegemise regulatsioon Eestis.....	16
1.3 Eestkostetava nimel tehingu tegemise regulatsioon Eestis.....	19
1.4 Regulatsioon teistes riikides	20
2 ALAEALISE NIMEL TEHINGU TEGEMISEST SAADAVATE RAHALISTE VAHENDITE KASUTAMISE MÄÄRATLEMINE KOHTUMÄÄRUSES	26
2.1 Perekonnaseaduses sätestatud võimalused	27
2.2 Kohtumääruste analüüs.....	28
2.2.1 Väärtpaberite omandamine ja võõrandamine	28
2.2.2 Alaealisele kuuluva kinnisasja või kinnisasjaõiguse käsutamine.....	32
3 ALAEALISE JA EESTKOSTETAVA VÕRDNE KOHTLEMINE NENDE VARALISTE ÕIGUSTE OSAS	38
3.1 Võrdsuspõhiõiguse rahvusvaheline piiritlemine	38
3.2 Rahvusvaheliste kokkulepete tähendus ja tähtsus	39
3.3 Võrdse kohtlemise kaitseala ja selle riive.....	41
3.3.1 Õiguslik alus ja riive põhiseaduspärasus	44
3.3.2 Formaalne põhiseaduspärasus	45
3.3.3 Materiaalne põhiseaduspärasus	46
3.3.4 Sobivus	47
3.3.5 Vajalikkus.....	47
3.3.6 Mõõdukus	50
4 ETTEPANEKUD EESTI ÕIGUSLOOME TÄIENDAMISEKS.....	52
KOKKUVÕTE	56
SUMMARY	59
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU.....	62

LÜHIKOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärgiks on Eesti õigusloomes alaealise nimel tehtavast tehingust saadavate rahaliste vahendite kasutamise osas puuduste tuvastamine ning võimaliku lahenduse väljapakkumine (*de lege ferenda*). Lapse vara käsutamisele sätestatud piirangute eesmärgiks on lapse huvide kaitse ning vanemate poolse huvide konflikti ning võimalike kuritarvitamiste vältimine. Nagu kõiges last puudutavas, on lapsevanemad ka alaealise nimel tehingute tegemisel kohustatud lähtuma lapse parimatest huvidest. Varaliste õiguste kaitse seisukohalt on eestkostetav ja alaealine laps võrreldavad grupid ning olukord, kus eestkostetavale määratud eestkostja on kohustatud esitama iga-aastase aruande ja lapsevanem, kes on saanud õiguse tehingu tegemiseks, mille tulemusel võõrandatakse alaealisele kuuluvat vara ning saadakse rahalisi vahendeid ning selle tehingu tulemusel saadavate rahaliste vahendite kasutamist ei kontrollita, võib olla vastuolus põhiseaduses sätestatud võrdse kohtlemise põhimõttega. Eesmärgi saavutamiseks analüüsitakse esmalt alaealise rahaliste vahendite kasutamise regulatsiooni Eesti õigusloomes ning kohtulahendeid ja tuuakse välja põhiprobleem, millele lahenduse väljapakkumiseks võrdleb autor eeltoodut eelkõige eestkostetava nimel tehingu tegemise regulatsiooniga Eestis ning proportsionaalsuse hindamise kaudu alaealise ja eestkostetava võrdset kohtlemist nende varaliste õiguste osas. Kaalukaussidel on perekonnaelu, perekond tervikuna kui ühiskonna alustala ning võrdsus õiguse alustalana.

Võtmesõnad: Eesti perekonnaõigus, laste õigused, tehingu tegemine, proportsionaalsus.

SISSEJUHATUS

Võib öelda, et juba ajalooliselt liigituvad perekonnaõiguse reguleerimisalasse omavahel perekondlikult seotud eraõiguse subjektide vara- ja isikuõiguslikud suhted. Perekonnaõigusliku iseloomuga on õigussuhe siis, kui selle tekkimise aluseks on põlvnemine või perekond ning seda asendavate funktsioonide hulka loetakse hoolduse ja eestkoste institutsioonid. Perekonnaõigus kuulub ajaloolise arengu põhjal eraõiguse valdkonda. Erinevalt dispositiivse õiguse valitsetavatest eraõiguse valdkondadest on perekonnaõigus suuremas osas imperatiivne. Peamine põhjus seisneb riigi huvis perekonna kui ühiskonna ja riigi tähtsa alustala vastu, mis on ka põhjenduseks, miks seadusandja on pidanud vajalikuks kõnealust valdkonda suhteliselt põhjalikult reguleerida.¹

Käesoleva magistritöö teema on kohtu nõusolekul alaealise lapse nimel tehtavast tehingust saadavate rahaliste vahendite kasutamise kontrollitavus. Teema olulisus seisneb selles, kas alaealise vanem, kellele jäävad vabaks kasutamiseks alaealise arvelduskontole kantavad tehingu tegemisest saadavad rahalised vahendid, kasutab neid alaealise huvides. Töö eesmärgiks on Eesti õigusloomes alaealise nimel tehtavast tehingust saadavate rahaliste vahendite kasutamise osas puuduste tuvastamine ning võimaliku lahenduse väljapakkumine (*de lege ferenda*).

Varaliste õiguste kaitse seisukohalt on eestkostetav ja alaealine laps võrreldavad grupid ning olukord, kus eestkostetavale määratud eestkostja on kohustatud esitama iga-aastase aruande ja lapsevanem, kes on saanud õiguse tehingu tegemiseks, mille tulemusel võõrandatakse alaealisele kuuluvat vara ning saadakse rahalisi vahendeid ning selle tehingu tulemusel saadavate rahaliste vahendite kasutamist ei kontrollita, võib olla vastuolus põhiseaduses sätestatud võrdse kohtlemise põhimõttega.

Kohus saab oma määruses, millega antakse nõusolek konkreetse tehingu tegemiseks, määratleda, millisel viisil on alaealise vanemal õigus tehingu tegemisest saadud rahalisi vahendeid kasutada. Perekonnaseaduses (PKS) sätestatu kohaselt paigutavad vanemad nende valitsetava lapsele kuuluva raha vara heaperemeheliku valitsemise põhimõtete kohaselt, kui seda ei tule kulutada lapse ülalpidamiskulude katteks. Küsitav on ka see, kui palju on vaja rahalisi vahendeid alaealise ülalpidamiskulude katteks alaealise vara arvelt (vanematel on lapse suhtes ülalpidamiskohustus). Põhiseaduse (PS) § 27 lg-s 3 nimetatud kohustust tuleb pidada erisätteks § 27 lg-s 5 sätestatud

---

¹ Uusen-Nacke, T., Göttig, T. (2010). Perekonnaõiguse seosed teiste tsiviilõiguse valdkondadega. – *Juridica*, lk 86.

kohustuse suhtes hoolitseda abivajava perekonnaliikme eest. § 27 lg 3 võiks tõlgendada nii, et see kohustab hoolitsema (muu hulgas last ülal pidama) lapse eest kuni lapse täisealiseks saamiseni. Tuues välja, et laste eest hoolitsemise kohustus on eelkõige vanematel.²

Kui lapse raha ei ole vaja tema ülalpidamiseks, vara valitsemiseks või muude jooksvate kulude katmiseks, peab eestkostja selle paigutama Eesti või mõne teise lepinguriigi krediitiasutuses oma varast eraldi. Paigutamisel tuleb teha märke, et konto käsutamiseks on vaja kohtu nõusolekut. Ka see säte annab palju tõlgendamisruumi ning võimalusi kohtul alaealise varalisi õiguseid kaitsta.³

Lähtudes töö eesmärgist püstitab autor alljärgneva uurimishüpoteesi:

Alaealise nimel tehtavast tehingust saadavate rahaliste vahendite kasutamise kontrollitavus on Eesti õiguses puudulikult reguleeritud ning vajab täiendamist.

Uurimistöö eesmärgi saavutamiseks analüüsitakse esmalt alaealise rahaliste vahendite kasutamise regulatsiooni Eesti õigusloomes ning kohtulahendeid ja tuuakse välja põhiprobleem, millele lahenduse väljapakkumiseks võrdleb autor eeltoodut eelkõige eestkostetava nimel tehingu tegemise regulatsiooniga Eestis ning proportsionaalsuse hindamise kaudu alaealise ja eestkostetava võrdset kohtlemist nende varaliste õiguste osas.

Uurimistöö on osaliselt kirjeldav, autor kasutab võrdlevat analüüsivat meetodit, et anda ülevaade kehtivast olukorrast, seadustest ja õigusest. Hüpooteesi tõestamiseks või ümberlukkamiseks kasutatakse eelkõige asjakohase kohtupraktika ja kehtivate seaduste analüüsi, toetatakse õigusaktidele ja võõrkeelsele teaduskirjandusele. Lisaks on toetavaks materjaliks muud selgitavad allikad. Autor toetub käesoleva töö kirjutamisel ka oma töökogemusele kohaliku omavalitsuse asutuses. Uurimistöös kasutatakse kvalitatiivset uurimismeetodit. Töö ülesehitusel lähtutakse deduktiivsest lähenemisest. Andmete analüüsimisel kasutatakse eelkõige sisu- ja informatsiooni analüüsi, ning töö kirjutamisel lähtutakse õigusteoreetilisest käsitlusest.

Töö on jaotatud neljaks osaks. Esimeses peatükis keskendub autor alaealise varaga tehingute tegemise õiguslikule regulatsioonile Eesti Vabariigis, kõrvutades põgusalt Eesti regulatsiooni välisriikides kehtivaga. Esimese peatüki kirjutamisel on kasutatud võrdlevat analüüsivat

---

² Madise, Ü., Kalmo, H., Mälksoo, L., Narits, R., Pruks, P., Raidla, J., Vinkel, P. (2017). *Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Juura, lk 386, p 34.

³ PKS RT I, 09.05.2017, 29, § 186.

meetodit. Teine peatükk hõlmab ülevaadet Eesti Vabariigi kohtupraktikast alaealise kinnisvara ning väärtpaperite võõrandamise osas, kus alaealise seaduslik esindaja on pöördunud kohtu poole vastava nõusoleku saamiseks ning autoripoolseid analüüsivaid kommentaare.

Esimeses kahes peatükis antakse ülevaade kehtivast õigusloomest ning analüüsitakse kohtupraktikat, mille eesmärk on töö hüpoteesiks püsitatud probleemi esiletoomine ning järelduste tegemine. Kolmandas peatükis keskendub töö autor eelkõige proportsionaalsuse hindamise kaudu alaealise ja eestkostetava võrdsele kohtlemisele nende varaliste õiguste kaitse osas. Neljandas peatükis kujundab autor oma seisukoha seaduse muudatuste vajalikkuse osas ning toob välja muudatusettepanekud alaealise varaliste õiguste kaitse parendamiseks.

Suurem muudatus toimus 2010. aastal, enne seadusemuudatuse jõustumist andis praegu PKS §-ides 187 ja 188 sätestatud tehinguteks nõusoleku alaealise elukohajärgne kohalik omavalitsus, kes praegu kehtiva seaduse kohaselt kaasatakse menetlusse arvamuse või seisukoha andmiseks. Autor on arvamusel, et muutus õigusloomes kontrolli suurenemise osas on olnud positiivne, mis tagab piisava pädevuse tehinguteks õiguse andmise otsustamisel ning alaealise huvide parema kaitse. Tehingu tegemine on siiski enamikel juhtudel protsess, mille käigus üks vara muundatakse teiseks – rahalisteks vahenditeks, mille eesmärgipärane kasutamine on küsitav ning kasutamise ühe kontrolli teostamine peaks olema alaealise huvidest lähtuvalt võimalik ja samas mõistlikult koormav alaealise vanematele ning järelevalveorganile.

Laste kui ühiskonna tuleviku osas otsuste vastuvõtmisel peaksid otsuse tegijad püüdma alati kavandatava tegevuse tagajärgi süsteemselt analüüsida ning hinnata. Enne otsuse vastuvõtmist tuleks analüüsida selle mõju alaealisele ning mõju hindamist peaks hiljem olema võimalik demonstreerida. Eeltoodud kaalumist on toetanud UNICEF ning mitmed valitsusvälised laste õiguste eest seisvad organisatsioonid, rõhutades, et selline toimimisviis ei ole mitte pelgalt soovitatav, vaid kuulub laste õiguste konventsioonist tulenevate õiguslikult siduvate kohustuste hulka.⁴

Eeltoodust lähtuvalt sedastab autor, et laste õiguste valdkond vajab koostoimes ühiskonna arenguga uurimist ning vastavat regulatsiooni, seega ei ole teemakäsitlus lõplik, vaid selle olulisus autori seisukohalt on suunata teema olulisust rõhutades progressi.

---

⁴ Lastekaitse Liit. (2005). Laste õigused ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtete rakendamine praktikas. OÜ Print Best Trükikoda, lk 37-38.

1 ÕIGUSLIK TAUST

Täielik teovõime annab isikule õiguse iseseisvalt teha kehtivaid tehinguid. Tehingu kui tahte väljenduse osas on oluline, et isik, kes oma tahet tehingu sõlmimiseks väljendas, saaks aru tehingu sisust ning selle tagajärgedest. Eeltoodust arusaamine sõltub eelkõige isiku vaimsest seisundist ning intellektuaalsest võimekusest, seetõttu on oluline, et isik, kes asub sooritama tehingut, oleks vaimselt ja intellektuaalselt piisavalt võimekas mõistma tehingu sisu ja saada aru tehinguga kaasnedavatest kohustustest ning õigustest. Alaealiste osas on vaimne küpsus ja vanus omavahelises vastastikkuses sõltuvuses.⁵

Sarnaselt Saksamaale⁶, Prantsusmaale⁷, Itaaliale⁸, Hollandile⁹, käsitleb ka Eesti¹⁰ seadusandlus täisealisena isik, kes on saanud 18-aastaseks. Piiratud teovõimega isiku poolt seadusliku esindaja eelneva nõusolekuta tehtud ühepoolne tehing on tühine, nagu ka seadusliku esindaja eelneva nõusolekuta tehtud mitmepoolne tehing, välja arvatud juhul, kui seaduslik esindaja tehingu hiljem heaks kiidab.¹¹ Eeltooduga seoses sätestab PKS erisused piiratud teovõimega isiku nimel tehtavate tehingute osas, millede sooritamiseks on piiratud teovõimega isiku seaduslikul esindajal vaja kohtu nõusolekut – s.t tehingud, mis on seotud piiratud teovõimega isiku varaliste õigustega.

Käesolev töö keskendub eelkõige alaealise kui piiratud teovõimega isiku õigustele ning eelkõige varalistele õigustele. Lapse õigustest aru saamiseks on ennekõike oluline mõista, mida tähendavad sõnad laps ja lapseõlv: kaks seotud mõistet, mida kahe eelneva sajandi jooksul on aina rohkem kasutatud ja ka mõistetud – ning mis moodustavad lapse õiguste mõistmise tuuma.¹²

Lapse õiguste konventsioonist lähtuvalt võib sedastada, et maailmas kehtib arusaam, et igal lapsel on õigused, mida tuleb kaitsta. Lapse õiguste konventsiooni artikli 1 kohaselt mõistetakse

---

⁵ Varul, P.; Avi, A.; Kivisild, T. (2004). Restrictions on Active Legal Capacity. – *Juridica International*, lk 101-104.

⁶ German Civil Code BGB § 2. Kättesaadav: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/, 10.05.2019.

⁷ French Civil Code art 388. Kättesaadav: https://www.trans-lex.org/601101/_/french-civil-code-2016/, 10.05.2019.

⁸ *Ibid*, art 2.

⁹ Civil Code of the Netherlands art 1:234. Kättesaadav: <http://www.dutchcivillaw.com/civilcodegeneral.htm>, 10.05.2019.

¹⁰ TsÜS RT I, 30.01.2018, 6, § 8 lg 2.

¹¹ *Ibid* §-id 10-11.

¹² Depaepe, M. (1996). “*The History of Childhood and Youth: From Brutalization to Pedagogization?*”, in *Understanding Children’s Rights*. University of Ghent, lk 45-50.

sõna laps osas iga alla 18-aastast inimolendit, kui lapse kui alaealise suhtes kohaldatava seaduse põhjal ei loeta teda varem täisealiseks.¹³

Lapse õigused on miski, millele on õigus kõigil lastel. Kui inimõigused kehtivad universaalselt kõigile inimestele¹⁴, siis lapse õigused kehtivad lapse osas lisakaitsena lisaks inimõigustele. Lapsel kui õiguste valdajal on õigus õigustele, mida riik kui kohustuste kandja peab kaitsma ja edendama, ning lisaks riigile on lapsel ka vanemliku vastutuse kandjad, seaduslikud esindajad, kes samuti peavad toetama lapse õiguste kaitsmist ja edendamist.

Lapse õiguste konventsioon sisaldab tsiviil-, poliitilisi, majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi õiguseid, kokku 41 iseseisvat õigust. Konventsiooni ratifitseerimisel võtab riik endale juriidilise kohustuse konventsiooni õigusi rakendada ja kaitsta.¹⁵

Eesti taasiseseisvumisest alates on seadusandja pidanud uuendama pea kogu õigussüsteemi. 19. sajandi lõpus Venemaal toimunud sündmused mõjutasid oluliselt ka Eesti territooriumil toimunut. 20. sajand, alates Eesti Vabariigi okupeerimisest ja Nõukogude Liitu inkorporeerimisest, jättis tugeva jälje Eesti rahvale ja riigile tervikuna. Reformi läbiviimisel on kasutatud väga paljude välisekspertide kaasabi. Nagu eelpool välja on toodud, on perekonnaõigus oma olemuselt seotud teiste eraõiguse valdkondadega ning perekonnaseaduse väljatöötamine, võttes aluseks ka rahvusvahelised standardid ja teise riikide praktika, seostub suuresti siiski siseriikliku õigusega ning kindlal territooriumil kehtivate elustandardite ning ühiskonnas kehtivate tavade ja elumustriga. Seetõttu võib väita, et perekonnaõiguse väljakujunemine võtab aega ning selle areng on seotud tihedalt ühiskonna ja riigi arenguga.¹⁶

Perekonnaõiguse asetus pandektilises tsiviilõigussüsteemis peale võla- ja asjaõigust tähendab seda, et see hõlmab nende mõlema norme ning tsiviilõiguse üldosa on ka perekonnaõiguse üldosaks. Seetõttu, et perekonnaõigus on oma loomult teiste eraõiguse valdkondadega tihedalt seotud, võivad perekonnaõiguslikele suhetele kohalduda lisaks PKSile ka teised eraõiguslikke suhteid reguleerivad õigusaktid. Eeltoodud juhtudel võivad isikutevahelisi õigussuhteid, kes on

---

¹³ Lapse õiguste konventsioon. RT II 1996, 16, 56.

¹⁴ Borowski, M. (2001). Ad rem ja ad acta - Põhiõigused ja inimõigused. – *Juridica*, lk 3.

¹⁵ *Supra nota 2*, lk 781-785.

¹⁶ Kullerkupp, K. (2001). Family Law in Estonia. – *International Survey of Family Law*. 95-96.; Varul, P. (2000). Creation of New Private Law in Estonia. – *Rechtstheorie*, lk 349-353.

omavahel kas perekondlikult seotud või muu PKSist tuleneva õigusliku sidemega ühendatud, reguleerida PKSi kõrval või selle asemel teised eraõiguse allikad.¹⁷

Teadaolevalt on perekonnaõiguslikud toimingud nagu eestkostja määramine ja nõusoleku andmine piiratud teovõimega isiku nimel tehingu tegemiseks olnud eelneva õigusloome alusel, enne PKSi muutmist, kohalike omavalitsuste pädevuses. Eestkostjate üle järelevalve teostamine on peale PKSi muudatuste jõustumist antud kohtu pädevusse. Tsiviilkohtumenetluse seadustikus (TsMS) sätestatu kohaselt on menetluslikult tegemist hagita perekonnaasjade alaliigiga.¹⁸

Menetlemine hagita menetluse sätete kohaselt toimub erinevatel põhjustel. Ülekaalus on siiski olemuslikud hagita menetluse asjad, mille lahendamise käigus ei toimu õiguse mõistmist selle termini kitsamas tähenduses ja puudub tihti ka vaidlus. Siinkohal tuleks rõhutada põhiseaduse kommentaaride autorite arvamust õigusemõistmise sisu osas, mis on palju avaram kui tavapärast mõistetav vaidluste lahendamine ja süüteo toime pannud isikute karistamine. See hõlmab põhiseaduse ja seadustega kohtule antud pädevust, mis sisaldab endas kolme olulist põhimõtet: 1) kohtul on õigusemõistmise monopol, 2) kohus on sõltumatu ja 3) õigusemõistmisel lähtub kohus demokraatlike protsesside kaudu jõustatud õigusaktidest.¹⁹

Hagita asjad on kvalifitseeritavad vaidlusväliste asjadena just seetõttu, et nende menetlemisel puudub tavapärane õigusemõistmise. Hagita menetluses on tegemist seadusandja poolt kohtule antud otsustuspädevusega, sh haldusfunktsioonide täitmisega. Põhiseaduse § 146 esimene lause, mis sätestab, et õigust mõistab ainult kohus, annab üheselt mõistetavalt edasi põhiseadusesse kirjutatud kohtu autoriteetsuse ning asjaolu, et kohus on kindlat menetluskorda omav riiklik institutsioon, mis on määravaks ka hagita asjade kohtu otsustada andmisel. Eeltoodu eesmärgiks on eelkõige isikute õiguste kaitse tagamine eraõiguslikke isikuid puudutavate otsuste tegemisel.²⁰

Riigikohus on sedastanud, et ei ole võimalik määrata universaalset menetlusmudelit ning menetlusosaliste ringi ja menetlusest puudutatud isikute õigusi, nagu jätab mõneti eksitava mulje TsMS § 198 lg 1 p 2. Iga konkreetse menetluse puhul tuleb selgeks teha, kes ja millises ulatuses on sellest menetlusest puudutatud ja millised õigused tuleb osapooltele tagada. Menetlused erinevad sõltuvalt sellest, kas asja saab algatada üksnes avalduse alusel või saab selle algatada ka

---

¹⁷ *Supra nota* 1, lk 101.

¹⁸ TsMS RT I, 13.03.2019, 171, § 475 lg 1 p 8.

¹⁹ *Supra nota* 2, lk 874, p 2.

²⁰ Vaka, K. K. (2011). Hagita menetluse üldised küsimused. Riigikohtu praktika. – *Juridica*, lk 390-391.

kohus ise. Sisult saab n-ö olemuslikest hagita (vaidlusvälistest) asjadest, mille puhul täidab kohus riigilt talle üle kantud avalikku ülesannet, selgelt eristada sisulisi vaidlusmenetlusi, mis lahendatakse hagita menetluse põhimõttel üksnes otstarbekusest.²¹

Kohtuliku järelevalve süsteemi rakendati Eestis ka enne Teist maailmasõda ning see oli ette nähtud ka 1940. aasta tsiviilseadustiku eelnõus. Kohtulik järelevalve aitab tagada piiratud teovõimega isiku põhiõiguste kaitset, sh tema varaliste huvide kaitset paremini kui järelevalve eestkostetasutuste poolt, kus üsna sageli puudub pädevus hinnata alaealise ja eestkostetava varaga tehtavate tehingute majanduslikku ning õiguslikku otstarbekust.²²

TsMS § 5 lõikes 3 sisaldub hagita menetluse üldpõhimõte: hagita asjas selgitab kohus ise asjaolud ja kogub selleks vajalikud tõendid, kui seaduses ei ole ette nähtud teisiti.²³ TsMS § 4 lõike 1 kohaselt võib kohus seadusega ettenähtud juhtudel menetleda asja ka omal algatusel – nimetatud põhimõte realiseerub eelkõige just hagita menetlustes.²⁴

Riigikohus on toonud välja, et TsMS § 5 lõikes 3 ning § 477 lõigetes 5 ja 7 väljendub hagita menetlusele iseloomulik uurimispõhimõte, mille eesmärgiks on tagada, et asja lahendamiseks olulised asjaolud ei jääks välja selgitamata ainuüksi selle tõttu, et menetlusosaline ei osanud ette näha vajadust esitada lisatõendeid.²⁵

TsMS § 476 lõike 1 kohaselt algatab kohus hagita menetluse kas omal algatusel või huvitatud isiku või asutuse avalduse alusel. Hagita asju vaatab kohus läbi üldiselt hagimenetluse sätete kohaselt, arvestades hagita menetluse kohta sätestatud erisusi.²⁶

Hagita asjas on menetlusosalised avaldaja ja muud asjast puudutatud isikud, samuti avalikku huvi kaitsma õigustatud isik või asutus seaduses ettenähtud juhul.²⁷ Hagita menetluses kaasab kohus selle osalised omal algatusel. Eeldatakse, et menetlusosalised on isikud, kellel on seaduse kohaselt õigus hagita menetluses tehtava määruse peale edasi kaevata. Riigikohus on sedastanud, et TsMS § 198 lõike 3 teises lauses sätestatud eeldus, et kaebeõigus on seotud menetluse

---

²¹ RKTkm 3-2-1-25-11, p 26.

²² Perekonnaseaduse eelnõu seletuskiri. Kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/982033c7-c2e1-2ce6-0479-ef2bf925488b>, 10.05.2019.

²³ *Supra nota* 21, lk 391.

²⁴ *Supra nota* 18, § 4 lg 1.

²⁵ RKTkm 3-2-1-45-09, p 14.

²⁶ *Supra nota* 18, § 476 lg 1, 2.

²⁷ *Ibid*, § 198 lg 1 p 2, lg 2.

kaasamisega, ei ole siiski absoluutne. Hagita menetlused on liiga erinevad, mistõttu tuleb iga menetluse puhul hinnata, kas ja millises ulatuses eespool nimetatud eeldus kehtib. Isiku kaabeõiguse olemasolu tuleb hinnata selle järgi, kas isiku õigusi on kaevatava lahendiga kitsendatud.²⁸

Hagita perekonnaasjades on kohus kohustatud valla- või linnavalitsust menetlusest teatama, kui see on seaduse kohaselt vajalik. Kohus võib valla- või linnavalitsust teavitada menetlusest ka muul juhul, kui menetlusega seotud asjaolude teadmine on valla- või linnavalitsusele ilmselt vajalik oma ülesannete täitmiseks ja seadusest ei tulene teisiti.²⁹ Kohus küsib valla- või linnavalitsuselt seisukohta alaealist või eestkostet puudutavas menetluses ja saadab sellele menetlusi lõpetavate määruste ära kirjad.³⁰

Kui hagi asi lahendatakse üldjuhul otsusega, siis hagita asi lahendatakse TsMS § 478 lõike 1 esimese lause järgi määrusega. Kui kohtuotsust ei saa kohus pärast teatavakstegemist TsMS § 447 lg 1 sätestatust lähtuvalt muuta, siis vähemalt kestva toimega määrust hagita menetluses saab kohus asjaolude muutumisel TsMS § 480 lõike 1 teise lause alusel muuta või ka määruse tühistada. Hagi asjas tehtud maakohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse esitamise tähtaeg on TsMS § 632 lõike 1 järgi 30 päeva alates otsuse kättetoimetamisest, hagita menetluses tehtud määruse peale saab esitada määruskaebuse aga TsMS § 661 lõike 2 esimese lause järgi 15 päeva jooksul määruse kättetoimetamisest.³¹

Eeltoodule tuginedes ja eelnevat kokku võttes, on Eesti õigusloome kohaselt alaealine alla 18-aastane inimene, kes ei ole vaimselt ja intellektuaalselt piisavalt võimekas, et aru saada tehingu sisust ning sellega kaasneda võivatest kohustustest ja õigustest. Keskenduses eelkõige alaealise varalistele õigustele ning alaealise seadusliku esindaja kohustustele, on käesoleval ajal kehtivate perekonnaõiguse normide kohaselt seaduslikul esindajal vaja kohtu nõusolekut PKSi välja toodud tehingute tegemiseks. Nõusoleku andmist menetletakse hagita menetluse sätete kohaselt. Autor on arvamisel, et võrreldes enne 2010. aasta seadusemuudatuse jõustumist, on alaealise õiguste kaitse oluliselt suurenenud, aga kohtuliku järelevalve süsteemi muutmine alaealiste varaliste õiguste kaitsel lõpeb praegu kehtiva PKSi kohaselt tehingu tegemiseks antud kohtumääruse jõustumisel. Kohtu pädevuses, kaasates kohaliku omavalitsuse asutus arvamuse

---

²⁸ RKTkm 3-2-1-25-11, p 26.

²⁹ *Supra nota* 18, § 552 lg 1.

³⁰ *Ibid*, § 552 lg 2.

³¹ *Ibid*, 18, § 447 lg 1, § 478 lg 1, § 480 lg 1, § 632 lg 1, § 661 lg 1.

andmiseks ning määrates riigi õigusabi korras alaealisele esindaja (vandeadvokaat), on otsustada, kas seadusliku esindaja pool taotletud tehing on põhjendatud või mitte. Pärast kohtumääruse jõustumist on alaealise seaduslikul esindajal õigus teha kohtumääruses määratletud tehinguid alaealise nimel ning saab rääkida seadusliku esindaja kohustustest alaealise varaliste õiguste osas.

1.1 Seadusliku esindaja kohustused alaealise varaliste õiguste osas

Inimese õiguste piiritlemisel on oluline välja tuua, et õigused rakenduvad senikaua, kui on piisavalt selge, et ka nendega kaasnevad kohustused kuuluvad samadele isikutele. Õiguse sõnaselge tõlgendus on üks viisidest tuua välja, kelle kanda on kohustused. Teine paljudest muudest võimalustest on selgitada kohustuse sisu, mille eesmärgiks on soodustada või kaitsta kohustuse kandjat tema enda heaolu tagamiseks. Näitena võib tuua seadusliku esindaja kohustuse toimida oma tegudes alaealise parimates huvides.³²

Vaadeldes lapse positsiooni ajalooliselt, siis on selge, et alaealine on oma vanemate vastutusallas ning on olnud käsiteldav nende omandina. Vana-Rooma doktriini *patria potestas*³³ kohaselt oli isal täielik võim oma järglaste üle. Lapsi käsitleti kui vara, keda võis müüa ja osta ning neil puudus eraldiseisev identiteet, rääkimata varalistest õigustest.³⁴

Aristotelese arvamusel oli laps vanemate käsutuses nende omandina, kuna laps on vanemate kehavili nagu hammas või juuksed. Aristotelese käsitluse järgi on nn *patria potestas* õigustatud seetõttu, et mehe seemnerakus on jumalikkus, mis annab lapsele elu – mees sünnitab lapse ning naine toob lapse ilmale.³⁵

Tunnetuslikul tasandil see põhimõte siiski püsib, aga juriidiliselt ja keeleliselt on vanemate suhe lapse suhtes muutunud. Laste varalised õigused on siiski kitsendatud põhjendatult, kuna laps kui arenev isiksus on mõjutatav ning ei suuda iseseisvalt oma varalisi õiguseid võrdselt

---

³² Dwyer, G. J. (2006). *The relationship rights of children*. Cambridge: Cambridge University Press, lk 81-85.

³³ Rooma eraõiguse alusel *Patria potestas* tähendab, et isal oli võim kõigi oma lihaste laste ja adopteeritud laste üle. *Patria potestas* lõppes tavaliselt isa surmaga, mille tulemusel muutub poeg *persona sui iuris*'eks. Conradie, P. J. (1948). Power of Natural Guardians to Alienate Immovable Property. – *South African Law Journal*, lk 60-61.

³⁴ Semler, D. (1980). A Child's Emotional Health--The Need for Legal Protection. – *Tulsa Law Journal*, lk 300-301.

³⁵ Woodhouse, B. B. (1992). Who Owns the Child: Meyer and Pierce and the Child as Property. – *William and Mary Law Review*, lk 1043.

täiskasvanutega kaitsta. Laste varaliste õiguste küsimus on muutumas üha päevakajalisemaks ning olulisemaks ka rahvusvahelisel tasandil.³⁶

Eelnevas peatükis viidatud täpsustades sätestab Eesti Vabariigi lastekaitseseadus (LasteKS), et laps on alla 18-aastane isik. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse käsitluses on alaealine vanuse tõttu piiratud teovõimega isik. Piiratud teovõime TsÜSi mõistes tähendab sisuliselt seda, et alaealine ei saa oma õigusi iseseisvalt teostada ning vajab selleks seadusliku esindaja kaasabi. Seadusliku esindaja instituudi eesmärk on piirata alaealise osalemist õiguskäibes, vältimaks alaealise poolt vastu võetud otsuste kahjulikku mõju. Seetõttu on alaealise ning tema varaga tehtavate tehingute osas olulised piirangud.³⁷

LasteKS § 21 lg 1 järgi tuleb kõigi last mõjutavate otsuste vastuvõtmisel, vastu võtmata jätmisel ning otsuse kavandamisel eri võimaluste vahel valides selgitada välja lapse huvid ning lähtuda otsuse tegemisel nendest kui esmatähtsast kaalutlusest. LasteKS § 21 lg 2 järgi tuleb lapse huvide väljaselgitamiseks mh kuulata laps tema vanust ja arengutaset arvestades sobival viisil ära ning võtta lähtuvalt lapse vanusest ja arengutasemest tema arvamus arvesse ühe asjaoluna huvide väljaselgitamisel.³⁸

TsÜSi 3 peatükk täpsustab tehingute regulatsiooni. TsÜS § 67 lg 1 sisaldub tehingu definitsiooni, mille kohaselt on tehing toiming või omavahel seotud toimingute kogum, milles sisaldub kindla õigusliku tagajärje kaasatoomisele suunatud tahteavaldus. Tehingud on liigitatavad ühepoolseteks ja mitmepoolseteks. Ühepoolse tehingu eelduseks on ühe isiku poolt tehtud tahteavaldus ning mitmepoolse tehingu tegemiseks on oluline kahe või enama isiku tahteavaldus; mitmepoolseid tehinguid käsitletakse eelkõige lepingutena.³⁹

Perekonnaõiguslikes suhetes on üheks tähtsamaks esindusega seotud teemaks laste esindamine vanemate poolt. TsÜS § 117 lg 1 kohaselt on esindusõiguse puhul tegemist omamoodi õigusliku võimuga (mittesubjektivse õigusega), mille aluseks võib olla tehing või mis võib olla õigusliku

---

³⁶ Joireman, S. (2017). Protecting future rights for future citizens: children's property rights in fragile environments. – *Oxford Development Studies*, lk 472-474.

Cohen, C. P. (1998). Role of the United States in Drafting the Convention on the Rights of the Child: Creating a New World for Children. – *Loyola Poverty Law Journal*, lk 12-14.

³⁷ LasteKS RT I, 12.12.2018, 49, § 3 lg 2; *Supra nota* 10, § 74.

³⁸ *Supra nota* 37, § 21 lg 1, 2.

³⁹ *Ibid*, § 67.

kaitse vahendiks.⁴⁰ Piiratud teovõimega isikutel on vaja seaduslikku esindajat. Sellise esindusõiguse taga seisab seega idee kaitsta piiratud teovõimega isikut selle eest, et ta ei sõlmiks endale kahjulikku tehingut.

Vanem on alaealise lapse seaduslik esindaja tehingutes, milles laps ei saa oma piiratud teovõime tõttu iseseisvalt osaleda ning millede osas vanem võib teda esindada. Kui vanemad tegutsevad kitsamas mõttes seadusliku esindajana (esindavad last tahteavalduste või tehingute tegemisel), kehtivad põhimõtteliselt esindusõiguse üldised tsiviilõiguslikud reeglid. PKS §-de 120 ja 127 funktsiooniks on eelkõige vanematele esindusõiguse ettenägemine ning selle teostamise reguleerimine. Vanemate esindusõiguse ulatus tuleneb seega vahetult seadusest või seaduse alusel antud määrusest.⁴¹

Esindamise osas tuleb lisaks eristada ka passiivset ja aktiivset esindust. Viimase korral teeb esindaja tahteavalduse vahetult koos esindatava jaoks tehtava toiminguga. Passiivse esinduse korral taandub esindaja funktsioon esindatavale mõeldud kolmanda isiku tahteavalduse vastuvõtmisele, mille tulemusena saabub sama õiguslik tagajärg, nagu oleks saabunud siis, kui selle tahteavalduse oleks vastu võtnud esindatav ise.⁴²

Ühine esindusõigus lapse esindamisel peaks tagama alaealise huvide parema kaitse ning säästma last kahjude eest, mis tekiksid vanemate vastuolulise käitumise tagajärjel. Samuti seob eeltoodu vanemate omavahelise vastutuse selliselt, et ühe vanema tegutsemisel üksinda ei ulatu tegevuse mõju väljapoole, kui teine vanem sellist tegevust heaks ei kiida.

Nagu kõiges last puudutavas, on lapsevanemad ka alaealise nimel tehingute tegemisel kohustatud lähtuma lapse parimatest huvidest, mis tõstatab alaealise ja vanema kui seadusliku esindaja huvide tasakaalu küsimuse. Esmalt tuleb tõdeda, et alaealise ja seadusliku esindaja huvide osas võib olla peidetud või avatud konflikte. Mõnikord väidetakse, et see, mis on perele hea, on ka lapsele hea ja et ainult vanemad saavad teada, mis on perele hea. See seisukoht on vastuolus lapse õiguste konventsiooni enda vaimuga, mis on selgelt perekondlik, kuid lõppkokkuvõttes lapse õiguseid esmatähtsana määratlev.⁴³

---

⁴⁰ *Supra nota* 10, § 117 lg 1.

⁴¹ *Supra nota* 3, PKS §-de 120, 127.

⁴² Baiguševa, J., Krašeninnikov, J., Tamm, M. (2009). Esindus: mõiste, liigid, lubatavus. – *Juridica*, lk 682-684.

⁴³ Hammarberg, T. (2008). The Principle of the Best Interests of the Child – What it Means and What it Demands from Adults. 6. Kättesaadav: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1304019>, 10.05.2019.

Eelnevat summeerides on oluline välja tuua, et kohustuste kandja huvides peaks olema kohustuste sisu võimalikult arusaadavalt ning eksimist välistavalt selgitatud, aga samas on oluline vältida ka ülereguleerimist. Alaealise seaduslik esindaja, vanem ning mõlemate seaduslike esindajate olemasolul vanemad, esindab oma alaealist last tehingutes, milles alaealine ei saa oma piiratud teovõime tõttu iseseisvalt osaleda, ning tehingutes, millede sooritamiseks on seaduslikul esindajal vaja jõustunud kohtumäärust. Iga alaealine on oma piiratud teovõimele vaatamata eraliseisev indiviid, mitte oma vanemate omand. Vanematel on ennekõike kohustused oma alaealise lapse osas – lähtuda kõiges last puudutavas tema parimatest huvidest, ning alles seejärel saab rääkida lapsevanema õigustest.

1.2 Alaealise nimel tehingu tegemise regulatsioon Eestis

Tehingutest, mida vanemad lapse nimel sõlmivad, tekivad õigused ja kohustused vaid lapsele. Esindusõiguse piirid ulatuvad sama kaugemale kui hooldusõigus. Kui hooldusõigus on piiratud, on sama palju piiratud ka esindusõigus.⁴⁴

Vanemate ning lapse vaheliste õigussuhete reguleerimise osas kehtivad Eestis lisaks siseriiklikele õigusaktidele ka välisriiklikud aktid. Lapse ja vanemate vaheliste suhete reguleerimine toimub Eesti Vabariigi põhiseaduses, PKSiis sätestatu kohaselt ning rahvusvahelisel tasandil peavad vanemad juhinduma rahvusvahelisest õigusest - eelkõige lapse õiguste konventsioonist.⁴⁵

Alates 1. juulist 2010 on lapse vanematel lapse suhtes ühine esindusõigus ning tehingute tegemisel lapse nimel esindavad vanemad last ühiselt, kui vanematel on oma lapse suhtes ühine hooldusõigus. Erandjuhtudel, kui kohus on selliselt määranud, võib ühel vanemal olla ainuhooldusõigus. Kui vanemad ei ole lapse sünni hetkel omavahel abielus, on neil ühine hooldusõigus juhul, kui nad lapse sündi registreerides või isaduse omaksvõtu tahteavaldust esitades ei ole väljendanud oma soovi jätta lapse hooldusõigus vaid ühele vanematest.⁴⁶

Eeltoodust sõltumata ei või vanemad lapse nimel teha kõiki tehinguid. Eelkõige on välistatud tehingud, mille üheks pooleks on laps ja teiseks vanem või vanema lähisugulane. Keelatud

---

⁴⁴ *Supra nota* 1, lk 92.

⁴⁵ Õiguskantsler. Laste ja noorte õigused ja kohustused. Kättesaadav: <https://www.oiguskantsler.ee/et/laste-ja-noorte-õigused-ja-kohustused>, 10.05.2019.

⁴⁶ *Supra nota* 3, § 117.

tehinguteks on eelkõige tehingud, kus võib esineda lapse ja vanema huvide konflikt. Nende tehingute tegemiseks tuleb pöörduda kohtu poole erieestkostja määramiseks ning kohus määrab isiku, kes esindab last tehingu tegemisel lapsevanemaga. PKS sätestab ka võimaluse, kus kohus võib anda nõusoleku konkreetse tehingu tegemiseks ilma erieestkostjat määramata, asendades lapse tahteavalduse jõustunud kohtumäärusega.⁴⁷

Lisaks ei saa vanemad last esindada tehingute tegemisel varaga, mille laps on omandanud pärimise teel või kinketehingu alusel, kui pärandaja või kinkija on määranud, et üks vanem või kumbki vanem ei või seda vara valitseda. Selliselt omandatud vara peavad vanemad valitsema vara andnud isiku juhiste kohaselt. Vanemad võivad juhistest kõrvale kalduda ainult juhul, kui nende järgimine võib kahjustada lapse huve.⁴⁸

Teatud tehinguid võib alaealise nimel teha üksnes kohtu nõusolekut sisaldava kohtumääruse alusel. Enne seadusemuudatuse jõustumist andis nendeks teatud tehinguteks nõusoleku lapse elukohajärgne kohalik omavalitsus, kes praegu kehtiva seaduse kohaselt kaasatakse menetlusse arvamuse või seisukoha andmiseks.⁴⁹

Tehingud, mida vanemad saavad teha üksnes kohtu eelneval nõusolekul, on alaealisele kuuluva kinnisasja või kinnisasjaõiguse käsutamine (müüa, kinkida, koormata jne); käsutada alaealisele kuuluvat kinnisomandi ülekandmisele või kinnisasjaõiguse tekkimisele, ülekandmisele või lõppemisele suunatud nõuet; kohustuda tegema eelnimetatud käsutusi; sõlmida alaealise nimel kinnisasja või kinnisasjaõiguse tasulisele omandamisele suunatud lepingut; anda kasutusse lapsele kuuluvat kinnisasja (näiteks sõlmida üürilepingut); teha tehingut, millega alaealine laps võtab kohustuse käsutada kogu oma vara, pärandit, tulevast seaduslikku pärandiosa või tulevast sundosa; loobuda pärandist, annakust või sundosast või sõlmida pärandvara jagamise lepingut; sõlmida ettevõtte või selle organisatsiooniliselt iseseisva osa omandamisele või võõrandamisele suunatud lepingut, samuti ettevõtte käitamisele suunatud seltsingulepingut; omandada osalust juriidilises isikus või astuda selle liikmeks; võtta alaealise nimel laenu; omandada ja võõrandada alaealise lapse nimel väärtpabereid (siia alla kuuluvad ka pensionifondi osakud); teha tehingut, millega luuakse lapse vastutus teise isiku kohustuse eest, ning tehingut, millega alaealise vara koormatakse teise isiku kohustuse tagamiseks; sõlmida kaasomandi jagamise, selle välistamise

---

⁴⁷ *Supra nota* 3, § 209.

⁴⁸ *Ibid*, § 128.

⁴⁹ *Supra nota* 18, § 198 lg 1, 2.

või edasilükkamise kokkulepet; teha tehingut, mis lõpetab lapse nõude, vähendab seda või selle tagatist või loob sellise kohustuse.⁵⁰

Kohtutele järelevalve õiguste andmist põhjendati eelkõige asjaoluga, et sotsiaaltöötajatel puudub pädevus majanduslike ja juriidiliste tehingute hindamiseks ning seadusandja on põhjendanud, et kohtuliku järelevalve instituudi olemasolu aitab paremini tagada piiratud teovõimega isiku varaliste huvide kaitset.⁵¹

Eelpool loetletud tehingute osas sõltub nende kehtivus kohtu nõusolekust. Kohtu eelneva nõusolekuta tehtud ühepoolne tehing on tühine.⁵² Kohtu eelneva nõusolekuta tehtud mitmepoolne tehing on tühine, kui kohus ei kiida tehingut hiljem heaks. Heakskiit kehtib, kui eestkostja sellest teisele poolele teatab. Kui eestkostetav on saanud teovõimeliseks, võib ta tehingu ise heaks kiita.⁵³ Kvalifitseerimaks esindust, saab rääkida tehingust tulenevast esindusest ning seadusjärgsest esindusest. Kvalifitseerimine sõltub sellest, kas esindaja volitus tuleneb esindatava ühepoolsest tehingust, millega see volitus antakse või muu õigusliku tähendusega fakti olemasolust, millega seob seadus volituse tekkimise.⁵⁴

Alaealisele kuuluva raha, mis ei ole vajalik tema ülalpidamiskulude katteks, peavad vanemad paigutama alaealise rahalised vahendid oma varast eraldi heaperemeheliku valitsemise põhimõtete kohaselt Eesti või mõne teise lepinguriigi krediitiasutuses alaealise nimel avatud arvelduskontole. Paigutamisel tuleb teha märke, et konto käsutamiseks on vaja kohtu nõusolekut.⁵⁵ Üldjuhul puudub kohtu nõusoleku vajadus lapsele kuuluva arvelduskonto käsutamise osas.

Minnes tagasi perekonnaõiguse seotuse juurde teiste eraõiguse valdkondadega, siis võib välja tuua PKSi ja PärSi seose, mis väljendub alaealisele kuuluva varalisi õiguseid reguleeritavates normides, kus alaealise nimel pärandist loobumiseks ei ole vajalik kohtu nõusolek. Kohtu

---

⁵⁰ *Supra nota* 3, § 187, § 188.

⁵¹ Kerstna-Vaks, K. (2011). Hagita menetluse üldised küsimused. Riigikohtu praktika. – *Juridica*, lk 390.

⁵² *Supra nota* 3, § 190.

⁵³ *Ibid*, § 189 lg 1.

⁵⁴ *Supra nota* 42, lk 682-684.

⁵⁵ *Supra nota* 3, § 130, 186.

nõusolekut ei ole alaealise nimel pärandist loobumiseks vaja juhul, kui vanem ise, loobudes pärandist, on eeldatavalt teinud seda mõjuval põhjusel.⁵⁶

Alaealise nimel tehtavate tehingute regulatsioon lähtub oma olemuselt alaealise huvide esikohale seadmise põhimõttest. Eeltoodule viitavad eelkõige PKSi sätted alaealise rahaliste vahendite paigutamise osas – vanemate varast eraldi, alaealise nimel avatud arvelduskontole. Kõrvutades alaealist ja eestkostetavat nende teovõime piiratuse osas, toob autor järgnevas peatükis välja olulisema eestkostetava nimel tehingu tegemise regulatsiooni osas, ilmestades erinevust võrreldavate gruppide vahel.

1.3 Eestkostetava nimel tehingu tegemise regulatsioon Eestis

Kõik eelnevas peatükis loetletud piirangud kehtivad lisaks lapse ja vanema suhetele ka eestkostetava ja eestkostja suhetes juhul, kui täisealise isiku teovõime on piiratud ja isikule on seatud eestkoste ning kohtu poolt määratud eestkostja.

Eestkostjaks määratakse füüsiline isik, kes on eestkostjaks määramisega nõus ning oma isikuomadustelt ja võimetelt sobib määratud ülesannetes eestkostetava huve kaitsma. Eestkostja kaitseb eestkostetava varalisi ja isiklikke õiguseid ning huve kohtumääruses määratletud ülesannete piires. Lisaks kohtumääruses sätestatule peab eestkostja hoolitsema selle eest, et eestkostetav saaks vajalikul määral ravi- ja sotsiaalteenuseid.⁵⁷

Eestkostjate tegevuse üle kontrolli teostamine kuulub kohtu pädevusse. Eestkostjal on kohustus esitada kohtule iga-aastane aruanne eestkostja ülesannete täitmise kohta, mis hõlmab eestkostetava varade kasutamist. Nagu eelnevas peatükis alaealise nimel, nii on ka eestkostetava vara võõrandamiseks, üürile andmiseks või näiteks kestvuslepingute sõlmimiseks vajalik kohtu eelnev nõusolek.⁵⁸

Nõue, mille kohaselt eestkostja peab seaduses määratletud tehingute tegemiseks saama kohtu nõusoleku, on kehtestatud eelkõige eestkostetava kaitseks. Selleks et see kaitse saaks realiseeruda, tuleb kohtul kontrollida konkreetse tehingu, mille tegemiseks nõusolekut taotletakse, asjaolusid ning tagajärgi. PKS § 186 kohaselt alaealise nii ka eestkostetava rahaliste vahendite osas, kui neid rahalisi vahendeid ei ole vaja isik ülalpidamiseks, tema vara

---

⁵⁶ *Supra nota* 3, § 131 lg 2; PärS RT I, 10.03.2016, 16, § 124.

⁵⁷ *Supra nota* 3, § 206 lg 1.

⁵⁸ *Ibid*, §-id 187, 188, 194.

valitsemiseks või muude jooksvate kulude katmiseks, peab eestkostja need rahalised vahendid paigutama Eesti või mõne teise lepinguriigi krediitiasutuses oma varast eraldi. Paigutamisel tuleb teha märke, et konto käsutamiseks on vaja kohtu nõusolekut.⁵⁹ Kohus võib eestkostjat nõusoleku andmise määruuses kohustada esitama aruande ka selle kohta, kui palju raha vara võõrandamisest saadi ning kuhu ja millistel tingimustel see paigutati. Eeltoodud võimalus rõhutab veelkord kohtu järelevalvefunktsiooni.

Võrreldes alaealise rahaliste vahendite kasutamise osas järelevalvefunktsiooni täitmisega, on eelviidatud PKSi sätte alusel eestkostjal kohustus esitada kohtule iga-aastane aruanne eestkostja ülesannete täitmise kohta, mis hõlmab eestkostetava varade (arvelduskontol olevate rahaliste vahendite) kasutamist. Siinkohal ilmnebki erinevus alaealise ning eestkostetava varaliste õiguste kaitse osas – eestkostja on kohustatud ka siis, kui eestkoste on seatud alaealise üle esitama kohtule aruande eestkostetava varade kasutamise osas, samas kui alaealise seaduslikul esindajal ei ole seadusest tulenevalt aruande esitamise kohustust alaealise rahaliste vahendite kasutamise kohta.

1.4 Regulatsioon teistes riikides

Rahvusvahelisel tasandil on esimene suurem konventsioon, mis tunnustab lapse varalisi õiguseid vanema kohustuste kindlaksmääramise ja laste kaitse abinõude rakendamise pädevuse, kohaldatava õiguse, abinõude tunnustamise, rakendamise ja koostöö konventsioon, mille artiklis 1 a) tuuakse välja konventsiooni eesmärkidest esimesena lapse isiku või tema vara kaitse abinõude rakendamine riigi määratlemise ja selle ametiasutuste pädevuse tuvastamise kaudu.⁶⁰ Eeltoodud sätte määratleb küll tulevikku vaatava suuna lapse varaliste õiguste osas, aga siiski oma sõnastuses takerdub see ajalooliselt lapse kui omandi käsitusse.

Euroopa perekonnaõiguse komisjoni soovitude Euroopa perekonnaõiguse põhimõtete vanemlike kohustuste osas (CEFL) eesmärgiks on pakkuda Euroopa siseselt kui ka rahvusvaheliselt head näidet perekonnaõigusest tulenevate küsimuste harmoniseerimiseks riikide tasandil ning

---

⁵⁹ *Supra nota* 3, § 186.

⁶⁰ Vanema kohustuste kindlaksmääramise ja laste kaitse abinõude rakendamise pädevuse, kohaldatava õiguse, abinõude tunnustamise, rakendamise ja koostöö konventsioon. RT II 2002, 20, 87.

sätetada euroopalikud väärtused lapse õiguste ja heaolu osas.⁶¹ Väga paljuski on eeltoodud mudelnormi koostamisel võetud aluseks Saksa õiguloomes kehtivaid põhimõtteid.

Kõnealusel dokumendis tuuakse välja mõiste vanemliku vastutuse kandja (*holder of parental responsibilities*). Tavapäraselt võib eelpool viidatud mõiste osas rääkida lapse vanematest kui vanemliku vastutuse kandjatest, aga viidatud dokumendi punkti 3.2 (b) kohaselt võidakse isikule, kes pole lapsevanem, kellel ei ole lapsega seaduslikke sidemeid, anda kohustusi, mis on seotud lapsevanemate kohustustega.

Üks olulisemaid CFELi peatükke on II peatükk, mis on pühendatud lapse õigustele. Selles sisalduva viie põhimõttega moodustab kõnealune peatükk CEFLi põhimõtete peamise osa. Vanemliku vastutuse küsimustes tuleb alati arvesse võtta lapse õiguseid. Need on peamiseks lähtekohaks neist järgnevate küsimustega tegelemisel. CEFLi punktis 3.3⁶² sätestatud põhimõte seab esmatähtsaks lapse huvid, millede hindamine tuleks alati teha lapse seisukohast, pidades silmas tema praeguseid ja tulevaseid huvisid ja vajadusi. “Lapse parimate huvides” tegutsemine on aga siiski ajas muutuv mõiste, mille sisustamine ei sõltu mitte üksnes ühiskonnas kehtivatest väärtustest, vaid igal konkreetsel juhul kõnealuse lapse vajadustest ning tema hetkeolukorrast.⁶³ Lapse parimate huvide esikohale seadmise põhimõte on sätestatud mitmetes rahvusvahelistes konventsioonides ja deklaratsioonides. Esimest korda mainiti seda Lapse õiguste deklaratsioonis 1959. aastal.⁶⁴

Mnookin ja Szwed on veenvalt selgitanud terminit *parimates huvides*: see on nii idealistlik, vooruslik ja suursugune, et see allutab kriitika ja võib meid juhtida valeuskumusse, et kõnealuse termini rakendamine on iseenesest saavutus. See pelk seisukoht võib jätta meid enesepettuse lõksu, milles kujutatakse ette, et tehakse midagi tõhusat ja väärtuslikku. Puuduseks on see, et mistahes on lapse jaoks kõige parem on sageli määramatu ja spekulatiivne ning nõuab alternatiivide vahel väga individualiseeritud valikut.⁶⁵ Lapse parimate huvide esikohale seadmise põhimõte kohustab otsustajat välja selgitama lapse kõik erinevad huvid ning hindama kogumis,

---

⁶¹ Commission on European Family Law. Principles on Parental Responsibilities. Kättesaadav: <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-PR-English.pdf>, 10.05.2019.

⁶² *Ibid.*

⁶³ Boele-Woelki, K., Martiny, D. (2007). The Commission on European Family Law (CEFL) and its Principles of European Family Law Regarding Parental Responsibilities. – *Springer*, lk 128.

⁶⁴ Declaration of the Rights of the Child. Kättesaadav: <https://www.unicef.org/malaysia/1959-Declaration-of-the-Rights-of-the-Child.pdf>, 10.05.2019.

⁶⁵ Mnookin, R.H. and Szwed, E. (1983). ‘The Best Interest Syndrome as the Allocation of Power in Child Care’, in H. Geach and E. Szwed (eds) *Providing Civil Justice for the Child*. London: Edward Arnold, lk 7-20.

mis on lapse jaoks konkreetsel juhul parim lahendus. Lapse parimate huvide hindamine peaks toimuma komplekselt ning sisu väljaselgitamine pigem juhtumipõhiselt, võttes arvesse personaalset konteksti, olukorda ja vajadusi. Iga üksikotsus eeldab lapse parimate huvide hindamist, nende kindlaksmääramist kõnealusesse lapsesse puutuvate konkreetsete asjaolude põhjal. Kollektiivset mõju avaldavate otsuste puhul (seadusandja otsused) peab laste parimaid huve hindama ja kindlaks määrama seda olukorda arvestades, milles on konkreetne grupp üldiselt. Mõlemal juhul peab toimuma hindamine ja kindlaksmääramine lapse õiguste konventsioonis ja selle lisaprotokollides sisalduvaid õigusi täielikult arvestades.⁶⁶

Olulisemad alaealise käsitlemist puudutavad muutused hakkasid ilmnema 19. sajandi esimesel poolel. Uued perekondlikud uskumused ja praktikad arvestasid rohkem kui kunagi varem alaealisega kui erilisi vajadusi omava, eraldiseisva indiviidiga ning lapsepõlve hakati arvestama erilise eluetapina. Lapsepõlv on aeg elus, mis peaks andma võimaluse sotsialiseerumiseks. Alaealise kui isiku käsitlemise ning alaealise ühiskondliku positsiooni muutus ühiskonnas tekitas poliitikakujundajatele raskust leida süsteemis, mille aluseks oli individuaalsel autonoomial põhinev võim, tasakaalu alaealise käsitlemisel, kes on ühelt poolt küll eriliste vajadustega eraldiseisev isik, aga samas mitte täiskasvanu.⁶⁷ 20. sajandi teine pool kujunes laste õiguste osas määravaks eelkõige eespool viidatud rahvusvaheliste lepingute mõjul.⁶⁸

Rääkides alaealiste õigustest tänapäeva ühiskonnas on otstarbekas mõelda, kuidas õiguseid üldiselt arvestatakse. Õigusteoreetilises käsitlemisel võib rääkida kahest teooria harust: õiguse teooria ja tahte teooria. Õiguse teooria kohaselt põhineb õigus, oma kõige lihtsamal kujul, valiku tegemisel. Teisisõnu on õiguste valdajal võimalus teha valik, kas allutada oma kohustuse täitmine kellelegi teisele või loobuda kohustuse täitmisest täielikult. Tähtsust omab asjaolu, et õiguste valdaja on see, kelle käes on võim otsustada, kas ja kuidas kohustuste kandja peab oma kohustused õiguste valdaja ees täitma.⁶⁹

Alaealise vara haldamise ja käsutamise osas on mitmeid õiguslikke lähenemisviise. Angloameerika õiguse kohaselt ei ole alaealise varalised õigused vanemate käsutuses ning Põhjamaades on seostatud eeltoodud õiguste teostamine eestkostega. CEFLi põhimõtted järgivad kesk-euroopalikku lähenemisviisi, mille kohaselt alaealise varalised õigused on seotud

---

⁶⁶ Aru, A., Paron, K. (2015). Lapse parimad huvid. – *Juridica*, lk 376-378.

⁶⁷ Hunt Federle, K. (2013). *Children and the Law*. New York: Oxford University Press, lk 6-8.

⁶⁸ Boele-Woelki, K. (1997). The road towards a European family law. – *Electronic Journal of Comparative Law*.

⁶⁹ *Supra nota* 67, lk 21-22.

vanemlike õigustega. Keskne põhimõte on, et vanemliku vastutuse kandjad peavad alaealise vara vastutustundlikult ja hoolsusega valitsema, säilitama ning võimaluse korral suurendama. Eeltoodud põhimõte ei sätesta detailselt alaealise varahoolduslikku kohustust, millest tulenevalt on oluline see efektiivse kontrolli tagamiseks vastava riigi õigusloomes põhjalikumalt lahti kirjutada.⁷⁰

Angloameerika õigussüsteemis kehtiva doktriini kohaselt tuleb lapsi kohelda täiskasvanutele tunnustatud võrdse käitumise põhimõttel, mis samas ei ole eelduseks, et lapsed isikutena oleksid võimelised tegema täiskasvanulikke valikuid või et neil oleksid täiskasvanutega samad „negatiivsed õigused“.⁷¹ Seega on lapse õigused ja huvid angloameerika õiguse kohaselt ühendatud vanemate omadega.⁷² Tsiviilõigust ja tavaõigust järgivates riikides on mõnevõrra sarnane alaealiste isiklike lepingujärgsete õiguste käsitus ja omandi ajaline piiratus mõnevõrra sarnane, mis tähendab, et laps on piiratud teovõimega kuni täisealiseks, s.o 18-aastaseks, saamiseni.

Sarnaselt Eestile on kohtuliku järelevalve süsteem vastava institutsioonina loodud alaealise varaga tehingute tegemisel seoses kinnisasjadega, väärtpaberi tehingutega ning pärimisasjades näiteks Saksamaal, Prantsusmaal ning Hollandis. Enim sarnasusi võib välja tuua Eesti ja Saksamaa õigussüsteemide vahel, kuna just Saksa õigus on avaldanud märkimisväärset mõju Eesti perekonnaõiguse- ning tsiviilseadusandluse väljatöötamisele.⁷³

Saksa tsiviilseadustiku kohaselt hõlmab vanemlik vastutus alaealise kui isiku eest hoolitsemist ning hooldust alaealise vara üle. Lapse vara hooldamine hõlmab kõiki meetmeid, mille eesmärk on lapse vara säilitamine, kasutamine ja suurendamine. Saksa õiguses rakendatakse kohtu järelevalve instituuti juba pikemat aega. Saksa tsiviilseaduses on eritingimused alaealise varalisest aspektist tähtsatel tehingutel, millede sooritamiseks on vajalik kohtu nõusolek, milles väljendub ka seos Saksa õiguse ja Eesti perekonnaõiguslike normid osas.⁷⁴

---

⁷⁰ *Supra nota* 63, lk 132-134.

⁷¹ Teitelbaum, L. E. (1999). Children's rights and the problem of equal respect. – *Hofstra Law Review*, lk 806.

⁷² Cohen, E. F. (2005). Neither seen nor heard: Children's citizenship in contemporary democracies. – *Citizenship Studies*, lk 221-222.

⁷³ Pärnamägi, I. (2014). Saksa mõju Eesti õiguses. – *Õiguskeel*.

⁷⁴ *Supra nota* 5.

Dethloff, N. (2005). Parental Rights and Responsibilities in Germany. – *Family Law Quarterly*, lk 315-320.

Kinnisasjadega tehingute tegemiseks peab taotlema kohtult nõusolekut lisaks Eestile ja Saksamaale ka Prantsusmaal, mille tsiviilkoodeksi⁷⁵ kohaselt kuulub vanematele ühine hooldusõigus ning ühine esindusõigus. Prantsusmaal on loodud tehinguteks nõusoleku küsimiseks spetsiaalne eestkostekohus, et vältida ülekoormatust teistes kohtutes. Eestis menetlevad tehingu tegemiseks nõusoleku andmist perekonnaasjades hagita menetluse korras maakohatud. Lisaks Prantsusmaale, Saksamaale ja Eestile tuleb nõusolekut kohtult küsida alaealisele kuuluvate kinnisasjade müügiks ka Hollandis.

Hollandis on pädevaks kohtuks perekonnaõiguslikes vaidlustes piirkonnakohus (*district court*).

⁷⁶ Hollandis on kinnisasjadega seotud tehingute tegemise põhimõte analoogne Eesti PKS § 187, mille kohaselt tuleb kohtu nõusolek saada kõikideks tasulisteks tehinguteks: kinnisvara müük, ost ning kasutusse andmine.

Soome õigussüsteemis on võrreldes Eestiga endiselt kasutusel eestkostetasutustelt nõusoleku küsimise süsteem, Soome põhistab kohtu järelevalve instituudi välistamist asjaoluga, et Soome perekonnaõigus on seetõttu paindlikum ning väljendab vähemal määral imperatiivsust.⁷⁷ Soome eestkoste teenuse osutamise seadus⁷⁸ määratleb sarnaselt Eesti PKS § 187, et kinnisasja ei ole võimalik pantida, anda üürile, müüa ilma sellekohase nõusolekuta.

Sarnaselt Eesti perekonnaseadusele on Rootsi perekonnaseaduses⁷⁹ sätestatud varahalduse instituut. Alaealise seaduslikel esindajatel on Rootsi seadusandluse kohaselt kõik esindusfunktsioonid, välja arvatud juhul, kui laps on saanud vara tingimusega, mis välistab seadusliku esindaja käsutus- ja kasutusõiguse. Sarnaselt Soomele ning Eestis varasemalt kehtinud PKSile on Rootsis alaealise varaga seotud küsimuste lahendamisel otsustajaks vald, kellelt tuleb taotluse alusel nõusolekut küsida olulisemate tehingute osas.⁸⁰ Tehingud, mis

---

⁷⁵ *Supra nota* 6.

⁷⁶ Asser-De Boer, A. (2002). Handleiding tot beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. – *Personen-en Familie Recht*. 88. BW art 1:253a.

⁷⁷ Boel-Woelki K., Braat B., Sumne-Curry I. (2005). *European Family Law In Action Volume III Parental responsibilities*. Antwerp: Hart Publishing, lk 84 - 85.

⁷⁸ Laki holhoustoimesta 442/1999. Kättesaadav: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990442?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=1999%2F442>, 10.05.2019.

⁷⁹ Svensk författningssamling. 1949:381, SFS 1995:974; SFS 2018:1288.

⁸⁰ Swedish Family law brochure produced by Government Offices of Sweden. Kättesaadav: <https://www.government.se/4a767e/contentassets/1e0263a0318e47b4b8515b535925941b/family-law.pdf>, 10.05.2019.

omavad olulist tähtsust, on määratletud level süsteemi kohaselt, mis baseerub ühikusüsteemil, mille aluseks on Rootsi riiklik kindlustusseadus.⁸¹

Alaealise poolt omatava kinnisvara osas on erinevalt Eesti seadusandlusest Rootsis vaja kord aastas esitada aruanne, mis sisaldab haldamisraportit. PKSiis sätestatu omab varahoolduse instituudi osas olulist tähtsust. Varahoolduse sätete osas on sarnasusi ka Hollandiga.⁸²

Efektive järelevalvefunktsiooni tagamiseks ning kohustuste kandja ja ka alaealise parimate huvide põhimõttest lähtuvalt peaks autori arvates õigusloomes olema alaealise varahooldust puudutavad kohustused võimalikult detailselt sätestatud. Lapse õiguste konventsiooni artikli 3 teise punkti kohaselt seavad osalisriigid eesmärgiks tagada lapsele tema heaoluks vajalik kaitse ja hooldus, arvestades tema vanemate, seaduslike hooldajate või teiste tema eest seaduslikult vastutavate isikute õigusi ja kohustusi, ning võtavad selleks kasutusse kõiki vastavaid seadusandlikke ja administratiivmeetmeid.⁸³ Inimõiguste rahvusvahelisest määratlusest lähtuvalt, kasutades väljendeid kohustub või kohustub tagama, väljenduvad riigi kohustused resoluutselt, mis tähendab, et riigi roll peab olema aktiivne, võttes kasutusele kõiki seadusandlikke ja haldusmeetmeid, et alaealise eest hoolitseda ja teda kaitsta. Võib öelda, et konventsioon nõuab lisaks perekonna abistamisele vajadusel ka perekonna privaatsusesse sekkumist.⁸⁴

Arvestades riigi kohustusi alaealise õiguste kaitses, toob autor järgnevalt välja Eesti õigusloomes määratletud võimalused ning analüüsib alaealise nimel tehingu tegemiseks kohtu nõusoleku saamist käsitlevaid kohtumääruseid.

---

⁸¹ Lag om allmän försäkring. 1962:381, SFS 1982:120; SFS 2010:470.

⁸² Warendorf, H., Thomas, R., Curry-Sumner, I. (2009). The Civil Code of the Netherlands. – *Kluwer Law International*, lk 93-95.

⁸³ *Supra nota* 13.

⁸⁴ *Supra nota* 4, lk 71-73.

2 ALAEALISE NIMEL TEHINGU TEGEMISEST SAADAVATE RAHALISTE VAHENDITE KASUTAMISE MÄÄRATLEMINE KOHTUMÄÄRUSES

Lapse õiguste konventsiooni artikli 3 lõige 1 sätestab, et igasugustes lapsi puudutavates ettevõtmistes riiklike või erasotsiaalhoolekandeesutuste, kohtute, täidesaatvate või seadusandlike organite poolt tuleb esikohale seada lapse parimad huvid.⁸⁵

Lapse parimate huvide esikohale seadmise põhimõte on kolmetasandiline.⁸⁶ See koosneb materiaalõiguslikust tasandist, mis hõlmab lapse õigust sellele, et tema parimaid huvisid hinnataks ning need esikohale seataks, kui arutluse all oleva küsimuse otsustamiseks kaalutakse eri huvisid; samuti garantiid, et seda õigust rakendatakse nii last, identifitseeritud või identifitseerimata lastegruppi või lapsi üldiselt puudutavate otsuste tegemisel. Artikli 3 lõige 1 paneb osalisriikidele riigisisese kohustuse, see on vahetult kohaldatav ja sellele saab kohtus tugineda.

Õiguse tõlgendamise aluspõhimõttest, mille alusel, kui õigusnormi võib tõlgendada mitmeti, tuleb valida tõlgendus, mis lähtub kõige suuremal määral lapse parimate huvide kaitse põhimõttest. Õigused, mis on pandud kirja lapse õiguste konventsioonis ja selle lisaprotokollides, määratlevad raamistiku tõlgendamise piiritlemiseks.⁸⁷

Menetlusreegelist, mis määratleb, et olukorras, kus tuleb teha otsus, mis puudutab konkreetset last, kindlat lastegruppi või lapsi üldiselt, peab otsustusmenetlus sisaldama hinnangut selle otsuse võimaliku mõju (positiivse või negatiivse) kohta asjasse puutuvale lapsele või puutuvatele lastele. Lapse parimate huvide hindamine ja kindlaksmääramine nõuab menetluslikke garantiisid. Otsuse põhjenduses peab olema välja toodud, et lapse õigust on otseselt arvesse võetud. Eelnevat järgides peavad osalisriigid selgitama, kuidas on otsuses nimetatud õigust arvestatud, seega, mida on käsitatud lapse parimates huvides olevana, mis kriteeriumitel otsus põhineb ja kuidas on lapse huve kaalutud teiste asjaolude suhtes.⁸⁸

---

⁸⁵ *Supra nota* 13.

⁸⁶ Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 14 (2013). CRC/C/GC/14, p 6. Kättesaadav: <https://www.refworld.org/docid/51a84b5e4.html>, 10.05.2019.

⁸⁷ *Supra nota* 67, lk 380.

⁸⁸ *Supra nota* 13.

PKS § 123 lg 1 kohaselt teeb kohus asju läbi vaadates esmajoones lapse huvidest lähtuva lahendi, arvestades kõiki asjaolusid ja asjaomaste isikute õigustatud huvi. Lapse õiguste ja heaolu tagamise põhimõtteid sätestab LasteKS § 5. LasteKS § 21 lg 1 järgi tuleb kõigi last mõjutavate otsuste vastuvõtmisel, vastu võtmata jätmisel ning otsuse kavandamisel eri võimaluste vahel valimisel selgitada välja lapse huvid ning lähtuda otsuse tegemisel nendest kui esmatähtsast kaalutlusest. LasteKS § 21 lg 2 järgi tuleb lapse huvide väljaselgitamiseks mh kuulata ta tema vanust ja arengutaset arvestades ära sobival viisil ning võtta lähtuvalt lapse vanusest ja arengutasemest tema arvamus arvesse ühe asjaoluna huvide väljaselgitamisel.⁸⁹

Riigikohtu kolleegium on juhtinud PKS § 143 kohaldamisel tähelepanu sellele, et vanem peab oma vanema õigusi teostades pidama alati silmas lapse parimaid huve ja teostama vanema õiguseid heas usus (tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 138 lg 1).⁹⁰

2.1 Perekonnaseaduses sätestatud võimalused

PKSist tulenevate lapse vara käsutamisele sätestatud piirangute eesmärgiks on lapse huvide kaitse ning vanemate poolse huvide konflikti ning võimalike kuritarvitamiste vältimine. Kaaludes nimetatud piirangute proportsionaalsust, tuleb arvesse võtta, et tegemist ei ole piiranguga lapsevanemale kuuluva vara käsutamisele põhiseaduse § 32 teise lõike tähenduses, vaid lapsevanemale kehtestatud piiranguga lapse vara käsutamiseks. Nii nagu iga teinegi esindaja, teeb seaduslik esindaja tehinguid oma esindatava nimel, järelikult selge kavatsusega tuua nende tehingutega vastavad õiguslikud tagajärjed kaasa mitte endale, vaid vahetult isikule, kellele vara kuulub.⁹¹

Kuna laps ei ole ise täielikult teovõimeline, tegutseb lapsevanem tema seadusliku esindajana. Samas on alaealine siiski iseseisev õiguste kandja ja tema huvid ei pruugi alati kattuda vanema huvidega, mis tähendab, et vanem ei pruugi alati realiseerida lapse õigusi lapse jaoks kõige paremal moel. Seetõttu ongi seadusandja pidanud vajalikuks sätestada kohtu kui sõltumatu isiku pädevuse kontrollida teatud tehingute puhul (eelkõige tehingud, mis võivad halvendada lapse varalist olukorda) eelnevalt, kas lapsevanem tegutseb täielikult lapse huvides. Samuti saab kohus kontrollida igakordselt vanema kui seadusliku esindaja oskusi ja võimeid teha lapse varaga tehinguid.

---

⁸⁹ *Supra nota* 3, § 123; *supra nota* 36.

⁹⁰ RKTkm 3-2-1-32-11, p 15.

⁹¹ *Supra nota* 42, lk 683-684.

Alaealise rahaliste vahendite eesmärgipärase kasutamise küsimus on päevakorras eelkõige olukorras, kus tegemist on varatute vanematega, kelle alaealine laps on näiteks pärimise teel saanud vara, mille võõrandamiseks alaealise seaduslikud esindajad saavad kohtu nõusoleku. Sarnaste olukordade probleemsust on analüüsitud ka Ameerika Ühendriigi osariikide kohtulahendite näitel.⁹²

Nagu autor on eelnevalt selgitanud, on vanematel – inimkonna arengu pärandina – üsna sageli arusaam, et laps on nende omand ja nende käsutada on ka alaealisele lapsele kuulu raha. Selline arusaam võrduks sellega, et alaealine laps, kelle vanematel on tema suhtes ülalpidamiskohustus, peab üleval oma teovõimelisi vanemaid. PKS § 96 kohaselt on ülalpidamist kohustatud andma täisealised esimese ja teise astme ülenejad ja alanejad sugulased. Väljatoodud sättes on rõhuasetus sõnal täisealised. Ning PKS § 97 sätestab alaealise lapse õiguse saada ülalpidamist.

Järgnevalt analüüsib autor Harju Maakohtu kohtumääruseid käesoleva töö perspektiivis olulisemate tehinguliikide osas, millede tegemiseks on alaealise seaduslikul esindajal vaja kohtu nõusolekut.

2.2 Kohtumääruste analüüs

2.2.1 Väärtpaberite omandamine ja võõrandamine

Riigikohus on avaldanud seisukoha, et kohtu nõusolek on vajalik nii alaealise väärtpaberite võõrandamiseks kui üldjuhul ka alaealisele väärtpaberite omandamiseks. Samas leidis Riigikohus, et seadus ei keela siiski vanemal kohtu nõusolekuta oma lapsele väärtpabereid kinkida ning esindada last kinkelepingu sõlmimisel ja väärtpaberite vastuvõtmisel ning kohtu nõusolekut on vaja üksnes siis, kui laps omandab väärtpabereid oma raha eest.⁹³

Seoses väärtpaberite võõrandamisega osundas kolleegium otsuse punktis 26: „Kohtu nõusolekut on tulenevalt PKS § 131 lg 1 esimesest lausest ja § 188 lg 1 p-st 8 (nende koostoimes) vaja lapse nimel väärtpaberite võõrandamiseks. Seetõttu, kui soovitakse lapse raha väärtpaberitesse paigutada ja tema nimel investeerimistehinguid teha (sh aeg-ajalt väärtpabereid müüa), on mõistlik taotleda kohtult PKS § 131 lg 4 ja § 188 lg 2 (nende koostoimes) alusel üldist nõusolekut väärtpaberitehingute tegemiseks. Kolleegiumi arvates peaks kohus

---

⁹² Orsini, K. A. (1994). Guardian of a Minor's Estate: How Far Can the Guardian Go in Expending the Minor's Money. – *Connecticut Probate Law Journal*, lk 292-294.

⁹³ RKTko 3-2-1-68-12, p 19.

investeeringustehingute puhul eelistama üldise nõusoleku andmist. Üldist nõusolekut andes peab kohus siiski olema veendunud, et lapse varaga ei hakata spekulerima, et lapse vara paigutamisel võetavad riskid vara vähenemisele ei ole eelduslikult suured ja et vanemal on piisavad investeeringisalased teadmised ja oskused. Selleks võib kohus anda nõusoleku ka üksnes kindlatel tingimustel, sh piirata seda tähtajaga, aruandekohustusega, tehingusummade või väärtpaberiliikidega.

Investeeringufond on juriidiline isik või varakogum, mida investeeringufondise seaduse (IFS) alusel saab moodustada lepingulise fondina või asutada aktsiaseltsifondina, usaldusfondina või määratud väljamaksetega tööandja pensionifondina.⁹⁴ Investeeringufondi osak või aktsia on väärtpaberituruseaduse (VPTS) kohaselt käsitletav väärtpaberina.⁹⁵ Kohustuslik pensionifond või vabatahtlik pensionifond on lepinguline fond, mille põhieesmärk on kogumispensionide võimaldamine pensionifondi osakuomanikule kogumispensionide seaduses (KoPS) ja IFS-is sätestatud tingimustel ja korras. Väärtpaberituruseaduse kohaselt on eelviidatud õigusaktide alusel pensionifondi osakud väärtpaberid ning nende võõrandamiseks alaealise nimel on samuti vajalik kohtu eelnev nõusolek.

KoPS § 28 lg 1 kohaselt lähevad osakuomaniku surma korral osakud üle pärijale. Sama sätte teine lõige näeb ette, et pärijal on õigus kanda päritud osakud oma pensionikontole või võtta tagasi KoPS-is sätestatud tingimustel ja korras.⁹⁶ Avaldus osakute ülekandmiseks või tagasivõtmiseks on ühepoolne tehing TsÜS-i tähenduses. KoPS § 31 lg-st 11 tuleneb, et kui pensionifondi osakud pärib piiratud teovõimega pärija, esitab käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud avalduse tema seaduslik esindaja, kellel peab olema PKS § 131 lõikes 1, § 188 lõike 1 punktis 8 sätestatu kohaselt kohtu nõusolek.

Tsiviilasjas nr 2-17-320 on avaldaja esitanud Harju Maakohtule avalduse kohtu nõusoleku saamiseks alaealise poolt päritud pensionifondi osakute tagasivõtmise tehingu tegemiseks ja tehingust saadava raha kasutamiseks. Kohus rahuldab avalduse leides, et avaldajale tuleb anda nõusolek alaealise isa pärandvara hulka kuulunud pensionikonto osakute tagasivõtmiseks ning

---

⁹⁴ IFS RT I, 13.03.2019, 65, § 2 lg 1.

⁹⁵ VPTS RT I, 10.01.2019, 14, § 2 lg 1 p 4.

⁹⁶ KoPS RT I, 03.01.2019, 5, § 28 lg 1.

saadud raha väljamaksmiseks alaealise arvelduskontole ja saadud raha pärandvarana saadud korteriomandiga seonduva laenu osamaksete ja korteriomandi kommunaalmaksete tasumiseks.⁹⁷

Eelnevalt viidatud kohtumääruses otsustas kohus alaealise nimel tehingu tegemise ning selle tulemusel saadavate rahaliste vahendite kasutamise, määratledes konkreetselt, missugusel viisil peab vanem tehingu tulemusel saadavaid rahalisi vahendeid kasutama.

Sarnaselt eeltoodud tsiviilasjale andis kohus tsiviilasjas nr 2-17-4908 avaldajale nõusoleku alaealise lapse poolt päritud kogumispensioni kontol olevate osakute tagasikutsumiseks ning väärtpaberikontol olevate fondiosakute müümiseks ning nõusoleku käsutada alaealisele lapsele kuuluvaid rahalisi vahendeid, tasudes nimetatud rahaliste vahenditega pärandvara hulka kuuluvaid kohustusi.⁹⁸

Tsiviilasjas nr 2-17-16366 taotleb avaldaja kohtu nõusolekut alaealiste nimel pärandvara hulka kuuluva korteriomandi üürile andmiseks ja pärandina saadud rahaliste vahendite ning pensionifondide osakute käsutamiseks. Kohus leiab, et antud juhul on põhjendatud anda avaldajale nõusolek sõlmida alaealiste nimel üürileping, mille sisuks on üürile anda alaealistele ühiselt kuuluva korteriomandi ruumid. Kohus rõhutab, et avaldajal tuleb üürilepingut sõlmides järgida alaealiste huve ning kanda korteri üürileandmisel selle eest samasugust hoolt, nagu ta tavaliselt rakendab oma asjades. Üürihind ei tohi jääda alla keskmisele üürituru hinnale, mis vastab tehingu tegemise hetkel sarnase asupaiga ning sarnase korteri üürihinna. Samuti annab kohus nõusoleku jagada pärandaja arvelduskontodel olevad rahalised vahendid, võttes aluseks pärimistunnistusest tulenevaid pärandiosade suurused. Pensionifondi osakute osas andis kohus samuti nõusoleku võtta tagasi ning võõrandada alaealiste nimel pärandvara hulka kuuluvad pensionifondi osakud. Kohus määrab, et pensionifondide osakute müügist saadav alaealistele kuuluv raha tuleb kanda alaealiste arvelduskontodele, võttes arvesse pärimistunnistusest tulenevaid pärandiosade suurusi. Kohus määrab, et avaldaja võib rahalisi vahendeid kasutada alaealiste huviringide ja eelkooliga seonduvate kulude katteks. Korteriomandi väljaüürimisest saadava tulu osas andis kohus avaldajale nõusoleku kasutada väljaüürimisest saadavaid rahalisi vahendeid korteriomandi laenumakse tasumiseks ning pärandvara hulka kuuluval arvelduskontol

---

⁹⁷ HarjuMKm 2-17-320

⁹⁸ HarjuMKm 2-17-4908

olevaid rahalisi vahendeid korteriomandi kommunaalkulude võlgnevuse tasumiseks ning jooksvate kommunaalkulude tasumiseks kuni korteriomandi väljaüürimiseni.⁹⁹

Viidatud tsiviilasja osas ei ole kahtlust, et avaldaja poolt taotletud tehingute tegemisteks antud nõusolekud on põhjendatud. Samas pensionifondi osakute tagasivõtmisest saadavate rahaliste vahendite kasutamise osas nõusoleku andmine, määratledes nende kasutamise alaealiste huviringide ja eelkooliga seonduvate kulude katteks, ei taga autori arvates siiski piisavalt alaealiste varaliste huvide kaitset.

Tsiviilasjas nr 2-17-348 on kohus andnud avaldajale nõusoleku alaealiste laste nimel nende isa pärandvara hulka kuuluvate pensionifondi osakute tagasivõtmiseks ning osakute tagasivõtmisest saadava raha kandmiseks avaldaja arvelduskontole eesmärgiga kasutada neid rahalisi vahendeid alaealiste laste huvides nende ülalpidamiseks. Avaldaja on põhjendanud, et perekonna majanduslik olukord on teise vanema surma tõttu muutunud keeruliseks ning seetõttu tuleks avaldus rahuldada ja anda luba alaealiste päritud pensionifondi osakute rahas väljavõtmiseks ja raha kasutamiseks laste igapäevase ülalpidamise tagamiseks.¹⁰⁰

Viidatud tsiviilasja asjaoludest nähtuvalt on pärandvara hulka kuuluvate pensionifondi osakute väärtus üle 7000 euro. Ilmselgelt on põhjendatud pensionifondi osakute tagasivõtmine, mitte nende liitmine alaealiste pensioniosakutele. Samuti ei oleks autori arvates põhjendatud pensionifondi osakute tagasivõtmisest saadavate rahaliste vahendite paigutamine alaealiste nimel avatud kinnisele kontole, antud juhul on tegemist ühe- ja nelja-aastaste alaealistega, millest tulenevalt võib nende täisealiseks saamisel nende vara olla oluliselt vähenenud. Samas on autor seisukohal, et alaealiste poolt päritud pärandvara hulka kuuluvate pensionifondi osakute võõrandamisest saadavate rahaliste vahendite paigutamine avaldaja arvelduskontole ei ole põhjendatud. Tehingu tegemisest saadavad rahalised vahendid peaks paigutama vanema varast eraldi, kas või alaealiste ühisele arvelduskontole, kuna tegemist on niivõrd noorte alaealistega, ning kasutamise osas seadma piirmäära kalendriaastas. Samuti oleks põhjendatud aruande esitamine näiteks viie aasta möödudes rahaliste vahendite paigutamisest vastavale arvelduskontole.

Tsiviilasjas nr 2-16-17279 taotles avaldaja kohtu nõusolekut alaealise nimel alaealise poolt päritud ½ suuruse osa pärandvarasse kuuluvate rahaliste vahendite ja pensionifondide osakute

---

⁹⁹ HarjuMKm 2-17-16366

¹⁰⁰ HarjuMKm 2-17-348

käsitamiseks. Avaldaja on arvamisel, et kõnealune raha aitaksid neil tütreaga paremini majanduslikult hakkama saada, et pärandvarana saadud raha kasutamine oleks perekonna, sh alaealise tütre huvides. Kohus on veendunud, et avaldaja poolt taotletavad tehingud on alaealise huvides ning kogumispensioni osakute tagasivõtmine ja rahaliste vahendite kasutamine ei kahjusta alaealise heaolu.¹⁰¹

Viidatud tsiviilasjas antud kohtumääruse resolutsioonis ei ole kohus otseselt määratlenud tehingute tegemisest saadavate rahaliste vahendite kasutamise ning paigutamise viisi, aga avaldus on rahuldatud, seega võib eeldada, et kohus andis avaldajale nõusoleku tehingu tegemisest saadavate rahaliste vahendite kasutamiseks ning kandmiseks avaldaja arvelduskontole. Asjaoludest selgub, et tehingute varaline väärtus ületab 5000 eurot, mille ilma piiranguteta alaealise seadusliku esindaja kasutusse jätmine ei ole autori arvates kindlasti põhjendatud. Samuti peaks alaealise rahalised vahendid olema paigutatud eraldi seadusliku esindaja varast ning antud olukorras oleks õigustatud ka aruande esitamise kohustuse määramine alaealise seaduslikule esindajale alaealise vara kasutamise osas.

2.2.2 Alaealisele kuuluva kinnisasja või kinnisasjaõiguse käsutamine

Harju Maakohtu menetluses olnud tsiviilasjas nr 2-17-3741 taotles avaldaja kohtu nõusolekut alaealisele kuuluva korteriomandi võõrandamiseks, raha kandmiseks alaealise arvelduskontole ning võõrandamisest saadavate rahaliste vahendite kasutamiseks alaealise nimele uue elamispinna soetamiseks. Kohus peab avaldust põhjendatuks ja nõustub avaldaja poolt esitatud põhjendustega ning leiab, et taotletav tehing lähtub alaealise lapse huvidest. Kohus on seisukohal, et ei esine takistusi lapse nimel lapse varaga tehingute tegemiseks ning avaldus tuleb rahuldada. Kohus on arvamisel, et tehingust saadavad rahalised vahendid tuleb kanda alaealise kontole märkega, et raha võib kasutada alaealise nimel uue kinnisasja soetamiseks.¹⁰²

Eeltoodud tsiviilasjas tehtud määruses piiritles kohus konkreetselt rahaliste vahendite kasutamise viisi. Alaealise arvelduskontole kantavaid tehingu tulemusel saadavaid rahalisi vahendeid saab kasutada vaid alaealise nimel uue kinnisasja soetamiseks, kui samas alaealise seaduslikud esindajad on taotlenud nõusolekut uue kinnisasja soetamisest ülejäävate rahaliste vahendite kasutamiseks alaealise vajaduste rahuldamiseks. Selle piiritlemise põhjal on eelduslikult alaealise

---

¹⁰¹ HarjuMKm 2-16-17279

¹⁰² HarjuMKm 2-17-3741

seaduslikel esindajatel vaja tehingu tegemisest ülejäävate rahaliste vahendite kasutamiseks esitada kohtule täiendavalt avaldus PKS § 186 alusel.

Tsiviilasjas nr 2-17-6961 on avaldaja esitanud Harju Maakohtule avalduse kohtu nõusoleku saamiseks alaealisele pärandvarana kuuluva ühisomandis oleva korteriomandi ühiselt koos teiste pärijatega võõrandamiseks ja saadud rahaliste vahendite sihtotstarbeliseks kasutamiseks. Kohus peab avaldust põhjendatuks ja nõustub avaldaja poolt esitatud põhjendustega. Kohus leiab, et taotletav tehing lähtub alaealise lapse huvidest, ja on seisukohal, et ei esine takistusi lapse nimel tema varaga tehingu tegemiseks ning avaldus tuleb rahuldada.¹⁰³

Eelnevalt viidatud kohtumääruses jättis kohus alaealise poolt päritud korteriomandi mõttelise osa võõrandamisest saadud rahaliste vahendite, millest on maha arvatud müügikulu, käsutamise alaealise seadusliku esindaja otsustada, alaealise ülalpidamiseks või muul viisil alaealise huvides kasutamiseks. Siinkohal on tegemist alaealise poolt päritud varaga, mida peaks alaealise huvidest lähtuvalt parima hoolsusega valitsema, säilitama ning võimaluse korral suurendama.

Tsiviilasjas nr 2-17-9956 soovis avaldaja saada kohtu nõusolekut alaealise poolt isa järel päritud pärandvara koosseisu kuuluvate kinnisasjade, osaühingu osa ning väärtpaberite, sh pensionifondi osakute võõrandamiseks. Pärandvara inventuuri käigus väljaselgitatu kohaselt lasuvad pärandvaral ka võlgnevused, mis on avalduse kohaselt ajendiks eespool välja toodud tehingute sooritamiseks. Kohus toob välja, et kuivõrd alaealisel on pärijana kohustus täita pärandaja kohustused, arvestades pärandvara positiivset väärtust vastavalt inventuurile, on põhjendatud nende tehingute tegemine pärandvara arvelt. Kohus on määruse resolutsioonis toonud välja, et toimingute tegemisest saadud rahalistest vahenditest tuleb täita pärandvaral lasuvad kohustused ning peale kohustuste täitmist tuleb ülejääv raha kanda alaealise arvelduskontole ning neid on õigus kasutada alaealise ülalpidamise ja koolituskulude katteks.¹⁰⁴

Eeltoodud tsiviilasjas tehtud määrusest nähtuvalt ei ole määruse tegemise ajal teada, kui suur on tegelik pärandvaral lasuv võlakohustus. On selge, et pärija kohustuseks on kanda ka pärandvaral lasuvad kohustused, aga alaealise ainsa varana käsitledavate pärandvara hulka kuuluvate varade võõrandamisest saadavatest rahalistest vahenditest, mille arvelt on pärandvaral lasuvad võlakohustused täidetud, allesjäävate vahendite (antud tsiviilasja puhul ületab allesjääv summa 10 000 eurot) kasutamise alaealise ülalpidamiseks ja koolituskuludeks kontrollimatu jätmine ei

---

¹⁰³ HarjuMKm 2-17-6961

¹⁰⁴ HarjuMKm 2-17-9956

ole autori arvates alaealise huvides. Avaldajal on oma alaealise lapse suhtes ülalpidamise kohustus ning lisaks maksab riik ühe vanema kaotuse kompenseerimiseks alaealisele lapsele ka toitjakaotuspensionit. Seega peaks ülalpidamiseks ja koolituskuludeks vabalt kasutatav summa olema proportsionaalne perekonna sissetulekutega ning kuludega, piiritletud mingi rahaliselt määratletud summana kalendriaastas.

Tsiviilasjas nr 2-17-10961 on avaldaja esitanud Harju Maakohtule avalduse, milles soovib kohtu nõusolekut alaealiste laste poolt avaldajaga võrdsetes osades päritud kinnistu turuhinnaga võõrandamiseks ning alaealistele lastele kuuluva korteriomandi üürile andmiseks ja tasuliste kasutuslepingute sõlmimiseks. Kohus rahuldab avalduse ning andis nõusoleku kinnistu võõrandamiseks turuhinnaga, korteriomandi üürileandmiseks ning sätestas, et kinnistu võõrandamisest ja korteriomandi väljaüürimisest saadav tulu tuleb paigutada alaealiste laste arvelduskontodele võrdsetes osades. Tehingute tegemisest saadavate rahaliste vahendite kasutamine piiritleti õigusega kanda kinnistu müügiga seotud kulud.¹⁰⁵

Eeltoodud kohtumääruses antud nõusolekust nähtub, et kohus ei ole määranud alaealiste rahaliste vahendite kasutamist. Kinnistu võõrandamistingust saadavatest rahalistest vahenditest 2/3 kantakse alaealiste arvelduskontodele, samuti vastavalt kaasomandi osa suurusele ka korteriomandi väljaüürimisest saadav tulu. Autor on arvamusel, et kõige paremini ei ole sõnastatud ka nõusolek kinnistu võõrandamise osas, milles määratletakse, et kinnistu võib võõrandada turuhinnaga. Antud kaasuse puhul oleks parem sõnastus olnud „mitte alla turuhinna“, mis annaks võimaluse võõrandada kinnistu ka kõrgema hinnaga kui turuhind. Samuti võib puudusena välja tuua ka asjaolu, et kohus ei ole antud tsiviilasjas lahendanud erieestkoste küsimust või asendanud jõustunud kohtumäärust erieestkostjat määramata (kinnistu osas on avaldaja ja alaealised lapsed kaaspärijad).

Tsiviilasjas nr 2-17-16790 on avaldaja esitanud kohtule avalduse, milles soovib saada kohtu nõusolekut alaealise poolt päritud pärandvara hulka kuuluvate kinnistute võõrandamiseks ja kogumispensionikontolt osakute tasgasivõtmiseks. Avaldaja selgitab, et tehingute tegemisest saadavaid rahalisi vahendeid soovib avaldaja kasutada pere materiaalse olukorra parandamiseks põhjusel, et alaealine tegeleb sportujumisega ning raha on seega vaja treeninglaagrites elamiseks välismaal ja ka igapäevaste eluliste vajaduste katteks. Kohaliku omavalitsuse asutus on antud tsiviilasjas esitatud seisukohas toonud välja, et lapsele tuleb võimaldada treeningute jätkamist

---

¹⁰⁵ HarjuMKm 2-17-10961

ning harjumuspärase elukorralduse jätkumist, mistõttu tuleks alaealise arvelduskontole teha märke, et kalendriaastas üle teatud summa, mis võiks olla kuni 5000 eurot, käsutamiseks alaealise huvides on vaja kohtu nõusolekut. Asjaolu, et alaealisel lapsel on endal vara, mis on saadud pärimise teel, ei vähenda vanema ülalpidamiskohustust lapse suhtes. Lapse vara kasutamisel kehtib eeldus, et seda tuleb püüda säilitada lapse jaoks ning võimaluse korral suurendada ja anda lapsele täisealiseks saamisel üle. Kohus on veendunud, et avaldaja poolt taotletavad tehingud on igati alaealise huvides ning tehingute läbiviimine ei kahjusta alaealise heaolu. Kohtu hinnangul on menetluse läbiviimise aastal 13-aastaseks saava noormehe puhul mõistlik talle kuuluvat raha säilitada tema kontol kuni poisi täisealiseks saamiseni, mil ta saab juba ise otsustada, mida rahaga teha. Juhul, kui raha on vajalik kasutada alaealise lapse huvides siiski suuremas osas kui 5000 eurot ühes kalendriaastas, siis on võimalik taotleda selleks kohtu nõusolekut.¹⁰⁶

Eelnevalt viidatud kohtumäärusest nähtub, et lisaks tehingute tegemiseks taotletud varale kuulus pärandvara hulka ka muid varasid, mis suurendasid alaealise arvelduskontole kantavate rahaliste vahendite kogust (dividendid pärandvara hulka kuuluvate ettevõtete osalusest). Kohtumäärusest nähtub, et neid rahalisi vahendeid on eelnevalt kasutatud perekonna igapäevaste kulutuste katteks. Samuti on avaldaja toonud välja, et kohtult nõusolekut taotletavate tehingute tegemisest saadavaid rahalisi vahendeid soovib avaldaja kasutada pere materiaalse olukorra parandamiseks. Antud tsiviilasja osas nähtub, et alaealise arvelduskontole kantavate ning sellele laekuvate rahaliste vahendite kogus on arvestatavalt suur ning arvelduskonto kasutamiseks seatud piirang on igati põhjendatud, aga autor on arvamusel, et antud juhul peaks alaealise rahaliste vahendite ning pärandvara hulka kuuluva vara kasutamise osas olema alaealise seaduslikul esindajal aruande esitamise kohustus, et alaealise varalised huvid ei saaks kahjustada.

Tsiviilasjas nr 2-18-5562 on kohus andnud avaldajale nõusoleku alaealistele lastele 1/3 suurustes mõttelistes osades kuuluva kinnisasja võõrandamiseks turuhinnaga ning tehingu tegemisest saadavate rahaliste vahendite kasutamiseks vastavates osades alaealiste arvelduskontodele märkusega, et nende rahaliste vahendite kasutamise õigus on alaealistel nende täisealiseks saamisel.¹⁰⁷

Viidatud tsiviilasja osas on kohus küll piirtlenud alaealiste rahaliste vahendite kasutamise täisealiseks saamiseni, aga siinkohal kerkib üles inflatsioonist tingitud rahaliste vahendite väärtuse vähenemise probleem. Alaealiste seaduslikul esindajal on kohustus alaealiste vara

---

¹⁰⁶ HarjuMKm 2-17-16790

¹⁰⁷ HarjuMKm 2-18-5562

säilitada ning võimaluse korral suurendada, aga arvelduskontole paigutatud rahaliste vahendite väärtus ei pruugi ajaga säilida. Siinkohal on autor seisukohal, et kasutamiskiiranguga arvelduskontole paigutatud rahaliste vahendite säilimise tõenäosus on siiski suurem, kui olukorras, mil alaealise vara võõrandamisest saadavad rahalised vahendid kasutatakse ära enne alaealise täisealiseks saamist. Tänapäeval on väga palju võimalusi rahaliste vahendite investeerimiseks, mis teeb olukorra mõnevõrra keerulisemaks, aga konkurentsi mõttes, tarbija huve arvestades, on igati soodne. Siinkohal on autor arvamusel, et alaealiste seaduslikel esindajatel ning ka alaealiste ning täisealiste eestkostjatel võiks olla võimalus tasuta investeerimisalase nõustajateenuse saamiseks, mis aitaks neil täita kohustust alaealise, eestkostetava vara säilitamise ja suurendamise osas.

Tsiviilasjas nr 2-17-1697 on kohus andnud avaldajale nõusoleku alaealisele lapsele ühisomandina kuuluva korteriomandi võõrandamiseks keskmise turuhinnaga ning pärandvara hulka kuuluvate kogumispensionikontol asuvate kõikide pensionifondi osakute tagasivõtmiseks. Tehingute tegemisest saadavate rahaliste vahendite osas sätestab kohus nõude kanda eeltoodud tehingutest saadavad rahalised vahendid alaealise nimel avatud arvelduskontole ning kasutada neid rahalisi vahendeid alaealise kohustuste tasumiseks ja üksnes alaealise huvides.¹⁰⁸

Eeltoodud tsiviilasjas tehtud kohtumääruses välja toodud asjaoludest selgub, et alaealise arvelduskontole kantakse eelduslikult $\frac{1}{2}$ suurune osa kinnisasja võõrandamisest saadavatest rahalistest vahenditest ning samuti pensionifondi osakute tagasivõtmisest saadavad rahalised vahendid. Seega võib eeldada, et tegemist on üsna arvestatava kogusega rahalisi vahendeid, mille sisuliselt piirideta vabaks kasutamiseks jätmine ei ole autori arvates mõistlik ega alaealise vara säilitamise ja võimalusel suurendamise aspektist läbi mõeldud otsus. Sarnaselt eelnevalt välja toodud arvamustega on autor jätkuvalt seisukohal, et alaealise rahaliste vahendite kasutamine peaks olema kohtumäärusega vähemalt mingis osas piiratud (kalendriaastas kasutatavate rahaliste vahendite piirmäär). Samuti kaitseks alaealise huve seadusliku esindaja poolt aruande esitamise kohustus.

Tsiviilasjas nr 2-16-19387 on alaealise seaduslikud esindajad esitanud kohtule avalduse alaealisele kuuluva korteriomandi võõrandamiseks põhjusel, et seaduslikel esindajatel ja alaealisel puuduvad vahendid kinnisasja igakuiste jooksvate kulude katmiseks ning rahalised võimalused korteriomandi kapitaalremondiks, et seda oleks võimalik välja üürida. Kohus on

---

¹⁰⁸ HarjuMKm 2-17-1697

seisukohal, et avalduses taotletud tehingu tegemine on põhjendatud ja vastab alaealise lapse huvidele. Kohus piiras kinnisasja võõrandamisest saadavate rahaliste vahendite kasutamist nõudega kanda tehingu tegemisest saadavad rahalised vahendid alaealise nimel avatud arvelduskontole ning võimaldada nende kasutamist täisealiseks saamisel.¹⁰⁹

Viidatud tsiviilasjas andis kohus määruse 2017. aastal ning määruses kajastuva informatsiooni põhjal on võimalik teada saada, et arvelduskontole paigutatud rahalisi vahendeid saab alaealine kasutama hakata 2019. aastal, millest tulenevalt on autor arvamusel, et ligi kahe kalendriaastaga ei saa kinnisele kontole paigutatud rahaliste vahendite väärtus oluliselt väheneda ning viidatud tsiviilasja aluseks oleval juhul on kirjeldatud rahaliste vahendite paigutamine põhjendatud (alaealise vara säilib).

Lisaks eeltoodule peab autor vajalikuks välja tuua ka tehingute liigina PKSi § 187 lg 1 p 5 sätestatu, mille kohaselt on kohtu eelnevat nõusolekut vaja ka alaealisele kuuluva kinnisasja kasutusse andmiseks.¹¹⁰ Näitena võib tuua olukorra, kui alaealine pärib üürile antud kinnisasjad või kui alaealise seaduslik esindaja soovib anda kasutusse alaealisele kuuluvad kinnisasjad. Sellisel juhul on kindlasti oluline, et kinnisasjad antakse kasutusse/üürile mitte alla keskmise turuhinna. Samuti juhul, kui nende kinnisasjade üürileandmisest saadav tulu, millest on maha arvatud kinnisasjade hooldusega seotud kulud, ületab teatava summa, oleks alaealise varaliste õiguste kaitseks oluline, et alaealise seaduslik esindaja esitaks teatava perioodi möödudes aruande alaealise rahaliste vahendite kasutamise kohta.

---

¹⁰⁹ HarjuMKm 2-16-19387

¹¹⁰ *Supra nota* 3, § 187 lg 1 p 5.

3 ALAEALISE JA EESTKOSTETAVA VÕRDNE KOHTLEMINE NENDE VARALISTE ÕIGUSTE OSAS

3.1 Võrdsuspõhiõiguse rahvusvaheline piiritlemine

Põhiseadusõiguse perspektiivist tuleb küll vahet teha inimõigustel, rahvusvahelistel ja supranatsioonaalsetel põhiõigustel ning rahvuslikel põhiõigustel, aga võrdsus on autori arvates miski, mida võib pidada õiguse alustalaks. Inimõigused on universaalselt kehtivad moraalsed õigused, mille esemeteks on fundamentaalsete huvide ja vajaduste kaitse ning rahuldamine. Eeltoodud põhjusel moodustavad need õiglusteooriate tuuma. Rahvusvahelised põhiõigused on õigused, mis on sätestatud rahvusvahelistes paktides ja konventsioonides. Supranationaalsed põhiõigused on Euroopa Kohtu poolt väljaarendatud Euroopa Liidu põhivabadused ning rahvuslikud põhiõigused on demokraatlike põhiseadusriikide põhiseadustes positveeritud individuaalsed õigused.¹¹¹

Lapse õiguste konventsiooni artikkel 2 on võtmesäte, mis peab mittediskrimineerimist läbivaks põhimõtteks, mida lapse õiguste konventsiooni kõiki artikleid rakendades kohaldada. Artikli 2 punkti 2 kohaselt võtavad osalisriigid tarvitusele kõik vastavad abinõud, et tagada lapse kaitse igasuguste diskrimineerimis- ja karistusvormide eest tema vanemate, seaduslike hooldajate või perekonnaliikmete seisundi, tegevuse, vaadete või nende tõekspidamiste pärast.¹¹²

ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 2 sätestab, et igäühel peavad olema selle deklaratsiooniga välja kuulutatud õigused ja vabadused, olenemata rassist, nahavärvusest, soost, keelest, usulistest, poliitilistest või muudest veendumustest, rahvuslikust või sotsiaalsest päritolust, varanduslikust, sünnipärasest või muust asjaolust. Eeltoodust tulenevalt hõlmatakse eeltoodud artikliga ka õigus olla võrdselt kaitstud ükskõik missuguse diskrimineerimise eest.¹¹³

Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artikli 2 lõike 1 kohaselt kohustub iga käesolevast paktist osavõttev riik austama ja tagama kõikidele tema territooriumil asuvatele ja tema jurisdiktsioonile alluvatele isikutele õigused, mida tunnustab käesolev pakt, tegemata

---

¹¹¹ *Supra nota* 14.

¹¹² *Supra nota* 13.

¹¹³ ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon. Kättesaadav: <https://vm.ee/et/uro-inimoiguste-ulddeklaratsioon>, 10.05.2019.

mingit vahet rassi, nahavärvuse, soo, keele, usutunnistuse, poliitiliste või muude tõekspidamiste, rahvusliku või sotsiaalse päritolu, varandusliku seisundi, sünni või mõne muu asjaolu põhjal.¹¹⁴

Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvahelise pakti artikli 2 lõikes 2 sätestatu kohaselt kohustuvad paktist osavõtvad riigid garanteerima, et paktis väljakuulutatud õigusi teostatakse ilma igasuguse diskrimineerimiseta rassi, nahavärvuse, soo, keele, religiooni, poliitiliste või muude tõekspidamiste, rahvusliku või sotsiaalse päritolu, varandusliku seisundi, sünni- või mõne muu asjaolu põhjal.¹¹⁵

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 14 kohaselt tagatakse õiguste ja vabaduste kasutamine ilma mingi diskrimineerimiseta selliste tunnuste alusel nagu sugu, rass, nahavärvus, keel, usutunnistus, poliitilised või muud veendumused, rahvuslik või sotsiaalne päritolu, rahvusvähemusse kuuluvus, varanduslik, sünni- või muu seisund.¹¹⁶

Euroopa inimõiguste konventsiooni protokoll nr 12 artiklis 1 sätestatu kehtestab üldise diskrimineerimiskeelu, mille kohaselt seaduses sätestatud õiguste kasutamine tagatakse ilma diskrimineerimiseta mistahes tunnuste alusel nagu sugu, rass, nahavärvus, keel, usutunnistus, poliitilised või muud veendumused, rahvuslik või sotsiaalne päritolu, rahvusvähemusse kuuluvus, varanduslik, sünni- või muu seisund.¹¹⁷

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 21 sisaldab ka mittediskrimineerimise põhimõtet, mis põhineb lisaks muudele alustele ka vanusel, etnilisel päritolul ja sool.¹¹⁸ Õigusriigi aluseks on põhimõte, mille kohaselt kedagi ei kohelda ebaõiglaselt ja rahvast teenitakse hästi.¹¹⁹

3.2 Rahvusvaheliste kokkulepete tähendus ja tähtsus

Rahvusvaheline õigus on olnud Eesti põhiseaduse tõlgendamisel olulisel kohal. Eelkõige põhiõiguste peatükile sisu andes on Riigikohus tuginenud rahvusvahelise õiguse normidele, mis reguleerivad rahvusvaheliste lepingute sõlmimise protseduuri ja normide rahvusvahelist

---

¹¹⁴ Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt. RT II 1994, 10, 11.

¹¹⁵ Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvaheline pakt. RT II 1993, 10, 13.

¹¹⁶ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. RT II 2010, 14, 54.

¹¹⁷ Euroopa Inimõiguste Konventsioon. Kättesaadav: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_EST.pdf, 10.05.2019.

¹¹⁸ Euroopa Liidu põhiõiguste harta. Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=celex%3A12012P%2FTXT>, 10.05.2019.

¹¹⁹ (Marcus Tullius) Cicero (eKr106-eKr43).

kehtivust.¹²⁰ Olulisel kohal on peamiselt EIÕK, aga Riigikohus on põhiõiguste tõlgendamisel kasutanud ka teisi rahvusvahelisi lepinguid (ÜRO poliitiliste ja kodanikuõiguste rahvusvahelist pakki, lapse õiguste konventsiooni). Lähenemine, mis käsitab ka inimesi rahvusvahelise õiguse subjektidena, on tänapäeval saanud valitsevaks demokraatlikes riikides.¹²¹

PS § 27 lg 1 ei sisalda piiranguklauslit. See tähendab, et § 27 lg 1 tagab perekonna ja perekonnaelu kaitse ilma seadusereservatsioonita. Ilma seadusereservatsioonita tagatud põhiõigused ei ole siiski piiramatud, nende piirangu põhjuseks võib olla mõni teine sama kaaluga õigusväärtus. Piirangu põhjustena saab arvesse võtta teiste isikute põhiõigusi ja vabadusi või PS norme, mis kaitsevad kollektiivseid hüvesid.¹²²

Põhiõiguste järgimise või rikkumise kontrollimiseks kasutab Riigikohus Saksa põhiseaduses sisalduvate klassikaliste liberaalsete põhiõiguste tõlgendamise põhjal välja kujunenud alljärgnevat skeemi, millesse kuuluvad järgmised küsimused:

I Kas mõne põhiõiguse kaitseala on riivatud?

II Kas riive on põhiseaduspärane?

1) Kas riive on formaalselt õiguspärane?

2) Kas riive on materiaalselt õiguspärane? (Kas piirang on vajalik demokraatlikus ühiskonnas?)

3) Kas riive teenib legitiimset eesmärki?

4) Kas riive on sobiv, vajalik ja mõõdukas (proportsionaalne) selle eesmärgi teenimiseks?

Eeltoodud skeemist lähtuvalt kontrollib autor võrdse kohtlemise põhimõtte järgimist või rikkumist.

Samas tuleb rõhutada, et proportsionaalsustest on oma loomult antiformalistlik ning sisule keskendunud. Selle rakendamine määratleb jäigalt seaduses sätestatud huvide ja väärtuste arvestamise. Sätteid saab kohaldada, neid saab kõrvutada faktiliste asjaoludega ja hinnatavate normide sisuga, kuid neid ei ole võimalik kaaluda. Seetõttu ei ole eeltoodust tulenevalt

---

¹²⁰ Annus, T., Aaviksoo, B. (2002). Riigi, kohalike omavalitsuste, perekonna ja muude isikute kohustused põhiseaduslike õiguste tagamisel sotsiaalhoolekande valdkonnas. – *Juridica*, lk 6-61.

¹²¹ *Supra nota* 2, lk 777, p 1.

¹²² RKPJKo 3-4-1-2-01, p 15.

proportsionaalsustest paljalt üks tõlgendamisvahend teiste hulgas. Selle kasutamine toob paratamatult kaasa rakendatavate sätete ümbermõtestamise hüvede, väärtuste, põhimõtete vms kaitseklausliteks.¹²³

Samast postulaadist lähtub ka Alexy põhiõiguste printsiibiteooria, mille kohaselt väljendavad põhiõigusnormid optimeerimiskäsk. Alexy arutluskäigu rööpsus on võrreldav majandusteaduse omaga ning väljendub järgnevalt: põhiõigused on väärtuslikud ja nende kaitseala võiks olla nii avar kui võimalik, samuti peaks neid realiseerima suurimal võimalikul määral.¹²⁴

3.3 Võrdse kohtlemise kaitseala ja selle riive

Põhiõiguse kaitseala puhul eristatakse isikulist ja esemelist kaitseala. Isikuline kaitseala hõlmab isikuid, kellele vastav põhiõigus laieneb. Esemeline kaitseala määratleb põhiõiguse ulatuse. Võrdse kohtlemise osas on küsimus eelkõige esemelise kaitsealaga seonduvas, isikulise kaitseala küsimused siinkohal probleeme ei tekita.

Antud juhul on kaitstavaks põhiõiguseks PS § 12 lg-s 1 sätestatud võrdsuspõhiõigus, mille esemeline kaitseala hõlmab kõik eluvaldkonnad ning isikuline kaitseala igäüht. Põhiseaduse § 12 lg-s 1 kehtestatud võrdsuspõhiõiguse riivega on tegemist juhul, kui toimub ebavõrdne kohtlemine.¹²⁵ Põhiseaduse § 12 esimese lõike esimeses lauses ei ole sõnaselgelt juttu õigusest. Seal on üksnes öeldud, et kõik on seaduse ees võrdsed. Ometi sisaldub nendes sõnades isiku õigus mitte saada ebavõrdse kohtlemise osaliseks. Esimese lause sõnastus väljendab eelkõige võrdsust seaduse kohaldamisel ning selle mõte seisneb nõudes rakendada kehtivaid seadusi kõigile isikutele erapooletult ja ühtemoodi. Õigusloome võrdsus nõuab üldjuhul, et seadused ka sisuliselt kohtleks kõiki sarnases olukorras olevaid isikuid ühtemoodi.¹²⁶ Riigikohus on sedastanud, et PS § 12 lg-t 1 tuleb tõlgendada ka õigusloome võrdsuse tähenduses – seadused peavad ka sisuliselt kohtlema kõiki sarnases olukorras olevaid isikuid ühtemoodi. Eeltoodud põhimõttele tuginedes on selge, et selles põhimõttes väljendub sisuline võrdsuse idee: võrdseid tuleb kohelda võrdselt ja ebavõrdseid ebavõrdselt.¹²⁷

---

¹²³ Kalmo, H. (2013). Põhiseadus ja proportsionaalsus – kas pilvitu kooselu?. – *Juridica*, lk 81 - 82.

¹²⁴ Alexy, R. (2001). Kollisioon ja kaalumine kui põhiõiguste dogmaatika põhiprobleemid. – *Juridica*, lk 5.

¹²⁵ RKPJKo 3-4-1-1-02, p 13.

¹²⁶ RKPJKo 3-4-1-2-02, p-d 16,17.

¹²⁷ RKPJKo 3-4-1-14-07, p 13.

Võrdsus on ELL artikli 2 järgi üks väärtustest, millel EL rajaneb. Põhiseaduse § 12 klassikalise põhiõigusena tagab üldise võrdsusõiguse, mis ei taga kõigi võrdset kohtlemist, vaid võrdsete võrdse kohtlemise ning mille alusel on diskrimineerimine vaid põhiseadusevastane ebavõrdne kohtlemine. Diskrimineerimise tuvastamiseks tuleb kõigepealt kontrollida, kas sarnases olukorras olevaid isikuid koheldakse ebavõrdselt. Peale mida tuleb analüüsida, kas ebavõrdne kohtlemine on millegagi õigustatud, kui õigustus puudub, on tegemist diskrimineerimisega.¹²⁸

Eelnevale tuginedes tuleb võrdsuspõhiõiguse kaitseala riive tuvastamiseks leida, kas sarnaseid isikute gruppe, antud juhul alaealisi ja piiratud teovõimega täisealisi isikuid, on ebavõrdselt koheldud. Üldine võrdsuspõhiõigus on riivatud juhul, kui eeltoodud gruppide puhul tuvastatakse ebavõrdne kohtlemine. Riive tuvastamine eeldab võrreldavate isikute gruppide kindlaksmääramist ning kindlaks määratud gruppide ebavõrdse kohtlemise kirjeldamist.

Küsimus kahe isiku, isikute grupi või olukorra ebavõrdse kohtlemise põhjendatusest või põhjendamatuses (s.o meelevaldsusest) saab tekkida üksnes juhul, kui erinevalt koheldavad grupid on omavahel võrreldavad, s.t konkreetse diferentseerimise aspektist analoogilises olukorras.¹²⁹

TsÜS § 8 lõige 2 määratleb isikute teovõime piirid, mille kohaselt on täielik teovõime 18-aastaseks saanud isikul (täisealisel). Alla 18-aastaselt isikul (alaealisel) ja isikul, kes vaimuhaiguse, nõrgamõistuslikkuse või muu psüühikahäire tõttu kestvalt ei suuda oma tegudest aru saada või neid juhtida, on piiratud teovõime. Eeltoodud säte toob arusaadavalt esile võrreldavate gruppide alaealised ning täisealised isikud, kelle teovõime on piiratud. Ühise nimetajana on need isikute grupid piiratud teovõimega isikud.

PKS sätestab piiratud teovõimega isiku seadusliku esindaja kohustused piiratud teovõimega isiku varahooldusõiguse küsimuses, alaealise puhul hooldusõigusliku vanema ja eestkostetava osas eestkostja kohustused.

Vanemate hoolsuskohustuse kohaselt peavad vanemad lapse varahooldusõigust teostades ilmutama samasugust hoolt, nagu nad tavaliselt rakendavad oma asjades, ning PKS § 130 tuginedes sarnaselt eestkostjale. Eestkostja on kohustatud eestkostetava vara hea eestkostja hoolsusega valitsema, säilitama ning võimaluse korral suurendama. Muu hulgas peab eestkostja

---

¹²⁸ Annus, T. (2006). *Riigiõigus*. Tallinn: Juura, lk 420-421.

¹²⁹ RKÜKo 3-4-1-2-05, p 40.

nõudma õigel ajal sisse eestkostetavale kuuluvad nõuded ning valitsema eestkostetavale kuuluvat kinnisvara.¹³⁰

Eestkostetava vara valitsemise ja eestkostja muude ülesannete täitmise kohta esitab eestkostja kohtule iga-aastase kirjaliku aruande. Aruandes tuuakse eraldi välja tehtud kulutused ning lisatakse neid tõendavad dokumendid.¹³¹ Alaealise varaliste õiguste kaitseks on PKSiis sätestatud tingimus, et kui lapse kehalist, vaimset või hingelist heaolu või tema vara ohustab vanema hooldusõiguse kuritarvitamine, lapse hooletussejätmine, vanemate suutmatus täita oma kohustusi või kolmanda isiku käitumine ja kui vanemad ei soovi või ei ole võimelised ohtu ära hoidma, rakendab kohus ohu ärahoidmiseks vajalikke abinõusid ning võib muu hulgas teha vanematele ettekirjutuse lapse vara nimekirja ja vara valitsemise aruande esitamiseks.¹³²

Alaealise nimel tehingute tegemiseks peab vanematel olema kohtu nõusolek juhtudel, kui seda PKS § 187 ja § 188 lõike 1 punktide 1–3, 5 ja 7–11 kohaselt vajab ka eestkostja. Vanem ei või kohtu nõusolekuta kiita heaks tehinguid, mille tegemiseks lapse nimel ta vajab kohtu nõusolekut.¹³³

Eeltoodule tuginedes on autori hinnangul omavahel võrreldavateks gruppideks alaealised ja eestkostetavad just varaliste õiguste kaitse seisukohalt. Eelviidatud PKS säte viitab sätetele, mis määratlevad tehingud, mille tegemiseks seaduslikud esindajad vajavad kohtu nõusolekut. Autori hinnangul tõusetub võrdsuspõhiõiguse küsimus eelkõige nendes sätetes välja toodud tehingute tegemisel saadavate rahaliste vahendite kasutamise kontrollitavuses. Eestkostetava varaliste õiguste kaitseks näeb PKS ette eestkostja kohustuse esitada kohtule iga-aastane kirjalik aruanne, vanematele PKS sarnast kohustust alaealise varaliste õiguste kaitseks määranud ei ole.

Eeltoodule tuginedes võib järeldada, et üldist võrdsuspõhiõigust alaealiste kui piiratud teovõimega isikute ning eestkostetavate kui piiratud teovõimega isikute varaliste õiguste kaitse osas on riivatud sellega, et alaealiste varalised õigused on vähem kaitstud kui eestkostetavate varalised õigused.

Keeldu kohelda võrdseid ebavõrdselt on rikutud, kui kaht isikut, isikute gruppi või olukorda koheldakse meelevaldselt ebavõrdselt. Meelevaldseks saab ebavõrdset kohtlemist lugeda siis, kui

---

¹³⁰ *Supra nota* 3, § 133 lg 1, § 183 lg 1.

¹³¹ *Ibid*, § 194 lg 2.

¹³² *Ibid*, § 134 lg 1.

¹³³ *Ibid*, § 131 lg 1.

selleks ei leidu mõistlikku põhjust.¹³⁴ Samas on Riigikohus täpsustanud, et üldine võrdsuspõhiõiguse riive seisneb sarnases olukorras olevate isikute ebavõrdses (erinevas) kohtlemises.¹³⁵

Riigikohus on rõhutanud, et põhiõiguse või vabaduse „piiramise põhjuseks võib olla mõni teine sama kaaluga õigusväärtus. Piirangu põhjustena saab arvesse võtta teiste isikute põhiõigusi ja vabadusi või Põhiseaduse norme, mis kaitsevad kollektiivseid hüvesid“.¹³⁶

Alljärgnevalt analüüsitakse, kas alaealiste varaliste õiguste vähemal määral kaitsmine on põhjendatud ning kas sellel on õiguslik alus.

3.3.1 Õiguslik alus ja riive põhiseaduspärasus

Igal piirangul peab olema seadusega ette nähtud õiguslik alus. Õigusliku aluse nõuet võib jagada neljaks: identifitseeritavus, kättesaadavus, ettenähtavus ja kontrollitavus. Lähtudes eelnevast, peab piirang olema piisavalt sätestatud, õigusnorm peab olema kättesaadav, piisavalt selge ja piirava normi või selle rakendamise õiguspärasus peab olema kontrollitav.¹³⁷

Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendist *Sunday Times v the United Kingdom* võib tuletada õiguste või vabaduste piiramise tingimused: 1) õiguste ja vabaduste piiramisel peab olema küllaldane õiguslik alus (*legal basis*); 2) seadus peab vastama teatavatele kvaliteedinõuetele: olema kättesaadav, vastama ettenähtavuse põhimõttele ning olema kooskõlas seaduslikkuse (*the rule of law*) põhimõttega.¹³⁸

Iga põhiõiguse või -vabaduse piiramiseks peab demokraatlikus ühiskonnas alati olema õiguslik alus, piirangu eesmärk peab olema legitiimne ja piirang peab olema vajalik.¹³⁹ Põhiõiguse piiramine on lubatav juhul, kui on täidetud teatud formaalsed nõuded ning kui piirang on vajalik demokraatlikus ühiskonnas. Legitiimse eesmärgi põhimõtte – piirangul peab olema õigustus. Seaduslikkuse põhimõtte (*the rule of law*) tähendab lisaks ka võimude meelevaldse sekkumise vältimist isiku vabaduste ja õiguste teostamisse. Euroopa inimõiguste konventsiooni sätetes on selgelt, aga sõnastuse osas erinevalt välja toodud seadusliku aluse nõue. Artiklis 8 ja protokoll nr

---

¹³⁴ RKPJKo 3-4-1-2-02, p 17.

¹³⁵ RKÜKo 3-3-1-101-06, p 24.

¹³⁶ RKPJKo 3-4-1-2-01, p 15.

¹³⁷ Lõhmus, U. (2003). *Inimõigused ja nende kaitse Euroopas*. Tartu: Iuridicum Sihtasutus, lk 184.

¹³⁸ *Sunday Times v United Kingdom*, no 6538/74, ECHR 1979.

¹³⁹ *Supra nota* 137, lk 181.

4 artiklis 2 kasutatakse väljendit *in accordance with law*, artiklites 9, 10 ja 11 aga väljendit *prescribed by law*. Põhiseaduse II peatüki mitmes paragrahvis sätestatakse, et nendes garanteeritud õiguseid ja vabadusi võib piirata üksnes seaduses sätestatud juhtudel ja korras. Seaduslikkuse põhimõte tähendab võimude meelevaldse sekkumise vältimist isiku õiguste ja vabaduste teostamisse. Võimude sekkumine võib seisneda nii seadusandliku võimu, haldusvõimu kui kohtuvõimu tegevuses. Riigikohtu seisukohast lähtudes saab põhiseaduse II peatükis sätestatud põhiõigusi ja -vabadusi piirata ainult Riigikogu poolt kehtestatud seadusjõulise õigusaktiga.¹⁴⁰

Põhiõiguse riive ei ole veel põhiõiguse rikkumine. Rikkumisega on tegu alles siis, kui riivet ei ole võimalik mõistlikul viisil õigustada. Riigikohus on välja toonud, et keeldu kohelda võrdseid ebavõrdselt on rikutud, kui kaht isikut, isikute gruppi või olukorda koheldakse meelevaldselt ebavõrdselt. Kui on olemas mõistlik ja asjakohane põhjus, on ebavõrdne kohtlemine seadusloomes põhjendatud.¹⁴¹

Originaalselt kohaldatakse võrdsuspõhiõigust siis, kui kontrollitakse eraldi ebavõrdse kohtlemise põhiseaduspärasust. Antud juhul asja kaalukuse huvides kontrollitakse võrdsuspõhiõiguse riivet põhjalikumalt mõõdukuse juures.

3.3.2 Formaalne põhiseaduspärasus

Formaalne põhiseaduspärasus tähendab, et põhiõigusi piirav õigustloov akt peab vastama pädevus-, menetlus- ja vorminõuetele ning määratuse ja seadusereservatsiooni põhimõtetele.¹⁴²

Piirangu formaalse põhiseaduspärasuse kontrollimisel hinnatakse tavapäraselt seadusandja pädevust vastava regulatsiooni andmiseks, õigusaktile kehtestatud vorminõuete täitmist ning menetlusreeglite järgimist. Samuti hinnatakse formaalse põhiseaduspärasuse juures ka parlamendireservatsiooni printsiibi järgimist seadusandja poolt ning regulatsiooni vastavust õigusselguse põhimõttele.¹⁴³

---

¹⁴⁰ Vallikivi, A. (1997). Põhiõiguste ja -vabaduste piiramise seadusliku aluse põhimõttest. – *Juridica*.

¹⁴¹ RKPJKo 3-4-1-2-02, p 17.

¹⁴² RKPJKo 3-4-1-16-08, p 27.

¹⁴³ *Supra nota* 2, p 5.

PKS-i osas on tegemist PS tähenduses seadusjõulise õigusaktiga¹⁴⁴ (PKS on vastu võetud Riigikogu poolt – välja kuulutatud (PS § 107) ja avaldatud (PS § 3 ja 108). Põhiõiguste ja -vabaduste võimalikke piiranguid tohib kehtestada ainult seadusjõulise õigusaktiga¹⁴⁵ ning puuduvad andmed, et selle vastuvõtmisel oleks rikutud seaduste vastuvõtmisele ettenähtud menetlusnorme. Samuti on asjassepuutuv norm üheselt mõistetav ning selle arusaadavuse üle ei vaielda, mistõttu on tegemist formaalselt põhiseaduspärase regulatsiooniga.

Materiaalses plaanis peab riivel olema legitiimne eesmärk ja riive peab olema proportsionaalne. Viimane nõue tuleneb PS § 11 teisest lausest. Kui seadus on formaalselt põhiseadusega vastuolus, siis materiaalselt põhiseaduspärasust kontrollima ei pea.

Asjassepuutuv õigusnorm ei ole formaalselt põhiseadusega vastuolus, millest tulenevalt kontrollitakse materiaalse põhiseaduspärasuse kontrolli käigus järgnevalt abinõu sobivust, vajalikkust ja mõõdukust.

3.3.3 Materiaalne põhiseaduspärasus

Euroopa Liidu õiguses on proportsionaalsuse põhimõtet üldjuhul käsitletud laiemas tähenduses, mis põhineb Saksa õiguse käsitlusel, eristades kolmest elemendist koosnevat proportsionaalsuse põhimõtet.¹⁴⁶

Võib väita, et Euroopa Kohtu praktika toel on proportsionaalsuse põhimõtte omandanud Euroopa Liidu seadusandluses üldpõhimõtte staatuse, mille kohaselt puuduvad Euroopa Liidu õiguses valdkonnad, milles proportsionaalsuse põhimõtte poleks asjakohane.¹⁴⁷ Teaduskirjanduses kohaselt on proportsionaalsuse põhimõtte rakendamise alguseks otsus kohtuasjas *Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*.¹⁴⁸ Proportsionaalsuse printsiipi peetakse nii Saksamaa kui ka muude riikide riigiõigusteoorias õigusriigi kontseptsiooni oluliseks osaks.¹⁴⁹

Riigikohus on välja toonud, et Eesti õiguskorras tuleneb proportsionaalsuse põhimõtte põhiseaduse § 11 teisest lausest, mille kohaselt peavad õiguste ja vabaduste piirangud olema

---

¹⁴⁴ Maruste, R. (1996). Põhiseaduse tõlgendamise meetodid. – *Juridica*, lk 79-80.

¹⁴⁵ RKPJKo III-4/1-2/49.

¹⁴⁶ Triipan, M. (2006). Proportsionaalsuse põhimõtte Euroopa Liidu õiguses. – *Juridica*, lk 154.

¹⁴⁷ Tridimas, T. (2000). *The General Principles of EC Law*. Oxford: Oxford University Press, lk 90.

¹⁴⁸ Kohtuotsus, 17.12.1970, *Internationale Handelsgesellschaft mbH*, C-11/70, ECLI:EU:C:1970:114.

¹⁴⁹ Ellis, E. (1999). *The Principle of Proportionality in the Laws of Europe*. Oxford: Hart Publishing, lk 44.

demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust.¹⁵⁰ Eeltoodud põhiseaduse paragrahv sisaldab põhiõiguste, vabaduste ja kohustuste tõlgendamise ja kohaldamise fundamentaalseid põhimõtteid ning seetõttu hõlmab selle toimeala kõiki põhiõigusi ja vabadusi.¹⁵¹ Eeltoodu põhjal on materiaalse põhiseaduspärasuse kontrollimiseks Riigikohus aastate jooksul ka Saksa õiguspraktikale tuginedes välja töötanud proportsionaalsuse tuvastusskeemi – abinõu sobivus, vajalikkus ja proportsionaalsus, kitsamas tähenduses mõõdukus.

Tulenevalt proportsionaalsuse põhimõttest peavad rakendatavad meetmed olema: 1) **sobilikud** eesmärgi saavutamiseks; 2) **vajalikud**, mis tähendab, et kõnealuses olukorras puuduvad sama tõhusad meetmed, mis enda iseloomu poolest on leebemad; 3) **mõõdukad**, mis tähendab, et kohaldatavad meetmed ei tohi olla ebaproportsionaalsed, võttes arvesse kohaldatavate meetmete poolt põhjustatud piiranguid.¹⁵²

3.3.4 Sobivus

Ilmselt ebasobiva abinõu korral ei ole vaja kontrollida abinõu vajalikkust ja mõõdukust. Sobiv on abinõu, mis soodustab piirangu eesmärgi saavutamist. Sobivuse seisukohalt on vaieldamatult ebaproportsionaalne abinõu, mis ühelgi juhul ei soodusta piirangu eesmärgi saavutamist. Sobivuse nõude sisuks on kaitsta isikut avaliku võimu tarbetu sekkumise eest.

Rakendatud abinõu ei pea absoluutse kindlusega sihile viima, see ei pea olema ei kõige parem ega kõige kohasem. Kohasuse tingimus on täidetud, kui vahend seatud eesmärgi saavutamisele kaasa aitab. Kohasus tuleb tuvastada seadusandja perspektiivist seaduse vastuvõtmisel, lähtudes seadusandja teadmiste tasemest seaduse vastuvõtmise hetkel.¹⁵³

3.3.5 Vajalikkus

PS § 11 kohaselt tohib õiguseid ja vabadusi piirata üksnes kooskõlas põhiseadusega; nimetatud paragrahvis sisaldub vajalikkuse nõue. Antud säte laieneb kõigile põhiõiguste piirangutele. Lõpuks peab iga põhiõiguse riive olema demokraatlikus ühiskonnas vajalik ega tohi moonutada

---

¹⁵⁰ RKPJKo 3-4-1-1-02, p 15.

¹⁵¹ RKPJKo 3-4-1-2-01, p 13.

¹⁵² Harbo, T-I. (2010). The Function of the Proportionality Principle in EU Law. – *European Law Journal*, lk 164-165.

¹⁵³ EV Põhiseaduse ekspertiisikomisjoni aruanne (Põhiseaduse 2. peatükk). Kättesaadav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/pohiseaduse_2._peatukk._pohioigused_vabadused_ja_kohustused.pdf, 10.05.2019.

piiritava õiguse olemust. See norm sätestab põhiseaduslikult proportsionaalsuse ehk võrdelisuse põhimõtte.¹⁵⁴

Riikidel on teatav kaalutusõigus, kui on vaja otsustada vajalikkuse üle. Kaalutusõiguse määr sõltub kaalutavatest väärtustest; siinkohal peavad riigid arvestama demokraatliku ühiskonna olemusega ja seal kehtivate väärtustega.

Kui piiranguid kehtestab siseriiklik seadusandja, peab ta põhjendama õiguste piiramise vajalikkust ja proportsionaalsust, inimõiguste kohus nõuab lisaks vajalikkuse ja proportsionaalsuse hindamisele ka piirangu asjakohasuse ja piisavuse ning piirangu veenvuse hindamist. Vahendi vajalikkus tähendab eelkõige seda, et valitud vahend peab olema põhiõiguseid kõige vähem piirav vahendite hulgast, mis taotletava eesmärgini samaväärse saavutamise võimaldavad, seega valitud meede peab olema võimalikult „pehme“.¹⁵⁵

Et otsustada mingi piirangu vajalikkuse üle, on vaja kaaluda erinevaid väärtuseid. Kohtuasjas *Handyside v Ühendkuningriik* sisustas kohus termini vajalik järgmiselt: „sõna „vajalik“ ei ole artikli 10 lõike 2 tähenduses sünonüümne sõnaga „hädavajalik“ ega ei ole sellel ka väljendite „vastuvõetav“, „tavaline“, „kasulik“, „mõistev“ või „soovituslik“ pehmust“.¹⁵⁶

Sama kohtuasja lahendis kasutati esmakordselt terminit „tugev ühiskondlik vajadus“, kohtu arvates viitab inimõiguste konventsiooni termin „vajalik“ just nimelt tugevale ühiskondlikule vajadusele.

Põhiseaduse aluspõhimõtete hulka kuuluvad sotsiaalse riigi ja inimväärikuse põhimõtted. Sotsiaalpoliitiliste valikute tegemisel on seadusandja seotud põhiseaduse printsiipide ja põhiõiguste olemusega.¹⁵⁷ PS § 12 lg-s 1 sisaldub inimväärikuse elemendina inimeste õiguslik võrdsus.

Piirangu vajalikkuse hindamisel tuleb arvestada, kas tegemist on tugeva ühiskondliku vajadusega ning kas ei teki vastuolu põhiseaduse aluspõhimõtetega – sotsiaalse riigi ja inimväärikuse printsiipidega. Samuti tuleb arvestada perekonnaelu kaitset käsitlevate põhiseaduse paragrahvidega. Paragrahvi 26 esimene lause sätestab igäühe õiguse perekonna- ja eraelu

---

¹⁵⁴ PS RT I, 15.05.2015, 2, § 11 lause 2.

¹⁵⁵ *Supra nota* 128, lk 246.

¹⁵⁶ *Handyside v United Kingdom*, no 5493/72, p 48, ECHR 1976.

¹⁵⁷ RKPJKo 3-4-1-7-03, p 16.

puutumatusle, paragrahvi 27 esimene lõige aga kinnitab, et perekond on rahva püsimise ja kasvamise ning ühiskonna alusena riigi kaitse all. Eeltoodu annab igapäevasele õiguse eeldada, et riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud ei sekku perekonna- ja eraellu muidu, kui põhiseaduses nimetatud eesmärkide saavutamiseks. Sellele õigusele vastandub riigivõimu kohustus mitte sekkuda perekonnaellu. Paragrahvi 27 lg-s 1 on sätestatud põhiseaduslik perekonnaõigus, mis hõlmab nii tõrjeõigust, sooritusõigust (perekonna kaitseõiguse kujul) kui ka perekonna instituudi garantiid¹⁵⁸ ning puudutab perekonnaelu välist kaitset ja annab õiguse riigi positiivsele tegevusele, mis aitaks isikul elada täisväärtuslikku perekonnaelu.¹⁵⁹

Põhiõiguse adressaadi abinõud peetakse vajalikuks, kui püstitatud eesmärki ei ole võimalik saavutada mõnel muul üksikisikut vähem rõhuval viisil vähemalt sama hästi. Kui on olemas abinõu, mis rõhub üksikisikut vähem ning mis on eesmärgi saavutamiseks vähemalt sama efektiivne kui kõnealune abinõu, siis on viimane põhiseadusega vastuolus. Eelduseks on, et pehmem vahend on ilma kahtluseta regulatsiooni eesmärgi saavutamiseks sama kohane ega rõhu lisaks kolmandaid isikuid ega üldsust, iseäranis ei tohi alternatiivne vahend viia riigi talumatult kõrge finantskoormuseni. Ka vajalikkust tuvastatakse lähtudes seadusandja perspektiivist seaduse vastuvõtmise hetkel.¹⁶⁰

Antud juhul tuleb hinnata, kas võrdsuspõhiõiguse piirang alaealise kui piiratud teovõimega isiku varaliste õiguste kaitse seisukohalt on vajalik võttes arvesse perekonnaelu kaitset käsitlevaid põhiseaduse paragrahve. Siinkohal kerkib esiteks küsimus, kas alaealise varalised õigused jäävad vähem kaitseta kui eestkostetava varalised õigused, kui alaealise seaduslik esindaja ei ole kohustatud teatud aja möödudes esitama kohtule aruannet. Seadusandja on kaalukalt arvestanud perekonnaelu kaitset käsitlevate põhiseaduse paragrahvidega ning pidanud seaduse vastuvõtmisel eeltoodut olulisemaks alaealise varaliste õiguste kaitsest võrdselt eestkostetava varaliste huvide kaitsega. Kui vaheteo jaoks on olemas mõistlik põhjus, siis on vahetegu põhiseadusega kooskõlas.

---

¹⁵⁸ *Supra nota* 2, lk 379-380, p 4.

¹⁵⁹ RKPJKo 3-4-1-2-01, p 14.

¹⁶⁰ *Supra nota* 153.

3.3.6 Mõõdukus

Selleks et otsustada abinõu mõõdukust, tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi olulisust.¹⁶¹ Põhiõiguse riive mõõdukuse kontrolli raames on mõeldav ja soovitatav arvestada ka võrdse kohtlemise argumentidega. Eelnevalt viidatule rõhutab autor veel kord, et võrdsus on ELL artikli 2 järgi üks väärtustest, millel rajaneb EL.

Eeltoodu põhjal on nõutav põhjalik kaalumine isikule tekitatava kahju ja ühiskonnale saadava kasu vahel ning keelatud on meetmed, mille puhul ühiskonnale saadav kasu ei kaalu üles kahju, mida isikule tekitatakse. Mida väärtuslikum on piiratud õigus ning mida intensiivsemalt seda põhiõigust riivatakse, seda raskekaalulisemad peavad olema õigustavad põhjused.¹⁶²

Eelnevat rõhutades: kaalumisel tuleb arvestada, et mida intensiivsem on riive, seda mõjuvamad peavad olema seda õigustavad põhjused. Mida kõrgem on ühe printsiibi mittetäitmise või kahjustamise olulisus, seda suurem peab olema teise printsiibi täitmise tähtsus. See reegel nõuab kaalumist riivatud printsiibi ja printsiipide vahel, mis riivet õigustavad. Kaalumine nõuab eelkõige argumentatsiooni ja väärtushinnangut. Kui riivet õigustavad põhjused jäävad kaalumisel riivatud põhiõigusele alla, on riiklik abinõu põhiseadusega vastuolus ja seega keelatud.¹⁶³

Antud kollisiooni võiks liigitada kollisioonide klassi, mis nõuavad põhjalikku kaalumist ning millele lahenduse leidmine on pigem keerukas. Kaalumist vajavad riive intensiivsuse ning riivet õigustavad põhjused. Antud juhul on autori arvates tegemist kaalumispärguga, kus riive on väga intensiivne ja ka põhjused, mis seda õigustavad on väga raskekaalulised.¹⁶⁴ Nagu autor on eelnevalt korduvalt rõhutanud, et võrdsus on õiguse alustala, mis ka visualiseerub erinevatel õigusemõistmisega seotud kujutistel. Sellest järeldatuna võiks sedastada, et võrdsus on universaalne inimloomuse printsiip, mille poole püüdleb oma tegevuses ning eksistentsis iga elus ja eluta olend. Ning vastukaaluks eksistentsi alustalale on iga inimese jaoks püha väärtus – perekond. PS paragrahvi 27 lg 1 sätestab perekonda puudutava tõrjeõiguse tagamise, mis annab põhiõiguse kandjale õiguspärase ootuse selleks, et riik ei sekkuks isiku perekonnaellu, ning

---

¹⁶¹ RKPJKo 3-4-1-6-00, p 13.

¹⁶² *Supra nota* 124, lk 11-12.

¹⁶³ *Supra nota* 153.

¹⁶⁴ *Supra nota* 124, lk 12.

paneb riigile kohustuse hoiduda perekonnaellu sekkumisest, mis hõlmab igasugust perekonnaelu ebasoodsat mõjutamist.¹⁶⁵

Kaalukaussidel on perekonnaelu, perekond tervikuna kui ühiskonna alustala ning võrdsus õiguse alustalana. Iga isik eraldiseisvana on inimene, kelle on õigus inim-, põhi-, ning muudele õigustele. Perekonna mõiste sisustamisel lähtub autor PS § 27, mille põhjal defineerib perekonnana kahte koos elavat inimest ning nende kooselust sündinud last/lapsi. Kui perekond hõlmab kolme inimest, kelledest üks on alaealine laps, siis saame väita, et ühist hooldusõigust omavad vanemad, lisaks teineteise õigustega arvestamisele, on eelkõige kohustatud arvestama oma alaealise lapse õigustega. Seega kolm isikut, kes kõik on võrdsed, võrduse kui õiguse kandjad, moodustavad perekonna. Eeltoodut kokkuvõtvalt on autor arvamusel, et tegemist on põhiseadusega vastuolus oleva võrdsuspõhiõiguse piiranguga alaealise kui piiratud teovõimega isiku varaliste õiguste kaitse seisukohalt.

---

¹⁶⁵ *Supra nota* 2, lk 380 p 6.

4 ETTEPANEKUD EESTI ÕIGUSLOOME TÄIENDAMISEKS

Eelnenule tuginedes võib jõuda järeldusel, et eestkostetava ning alaealise varaliste õiguste kaitse ei ole Eesti õigusloomes võrdselt sätestatud. Alaealise varalised õigused on PKSi sätete kohaselt tõenäoliselt vähem kaitstud kui eestkostel oleva isiku varalised õigused. Seda kuidas alaealise seaduslik esindaja alaealise rahalisi vahendeid, mis on saadud kohtu nõusolekul tehingu tegemiseks, kasutab, on praktiliselt võimatu kontrollida. Eelnevale tuginedes ei saa samas ka väita, et alaealise seaduslikud esindajad rikuksid seadusest tulenevat kohustust alaealise vara valitsemise osas, aga ei saa ka välistada süülise rikkumisega alaealisele tekitatavat kahju. Tuginedes alaealise ja eestkostetava varaliste õiguste kaitse osa võrdsuspõhiõiguse rikkumisele, on autor seisukohal, et töö hüpotees on leidnud kinnitust ning alaealise varalised õigused vajavad enam kaitset ning Eesti õigusloome selles osas täiendamist.

PKS § 193 järgi teostab kohus järelevalvet eestkostja tegevuse üle. Eestkoste järelevalve eesmärk on kontrollida eestkostja tegevust, arvestades, et eestkostel olevate isikute osas on suurem risk, et nimetatud isikute õiguseid võidakse kuritarvitada eestkostjate poolt. Kohtul on õigus teha eestkostjale ettekirjutusi tema ülesannete täitmiseks, mille järgimata jätmise korral on kohtul õigus eestkostja vabastada. PKS § 194 kohaselt võib kohus igal ajal nõuda eestkostjalt informatsiooni tema ülesannete täitmise kohta. Eestkostetava vara valitsemise ja eestkostja muude ülesannete täitmise kohta esitab eestkostja kohtule iga-aastase kirjaliku aruande. Aruandes tuuakse välja tehtud kulutused ning lisatakse dokumentaalsed tõendid kulutuste kandmise kohta. Igapäevaseks ülalpidamiseks tehtud kulutuste kohta näidatakse aruandes ära igas kuus keskmiselt kuluva summa suurus.¹⁶⁶

PKS § 194 lõike 3 järgi peab kohus aruannet sisuliselt kontrollima, hindama tehtud kulutuste põhjendatust ning nõudma vajaduse korral selgitusi või aruande parandamist ja täiendamist. Eestkostja ülesanded ja vastutus tuleneb PKS § 179 lõikest 1, mille kohaselt eestkostjal on õigus ja kohustus hoolitseda eestkostetava isiku ja vara eest oma ülesannete piires.¹⁶⁷ Eestkostja ülesannete ja õiguste ulatuse määrab kohus TsMS § 526 lõike 1 ja 2 järgi kindlaks eestkoste seadmise määrusega.¹⁶⁸

---

¹⁶⁶ *Supra nota* 3, § 193, 194.

¹⁶⁷ *Ibid*, § 194 lg 3, § 179 lg 1.

¹⁶⁸ *Supra nota* 18, § 526 lg-d 1, 2.

Eelviidatud PKSi sätetele tuginedes peaks PKS hõlmama endas ka regulatsiooni, mille kohaselt oleks kohtul kohustus imperatiivse või poolimperatiivse sätte rakendamiseks alaealise rahaliste vahendite kasutamise kontrollimiseks. Alaealise nimel tehingu tegemisest saadavate rahaliste vahendite valitsemise kohta peaks seaduslik esindaja (vanem, vanemad) esitama kohtule tehingu tegemiseks antud nõusoleku määruses määratud tähtjaks kirjaliku aruande.

Vanem ei peaks kindlasti mitte esitama aruannet igal aastal, aga näiteks kolme kalendriaasta möödudes tehingu tegemisest või kohtumääruse jõustumisest. Siin väljenduks poolimperatiivsus, mis annaks kohtule võimaluse otsustada aruande esitamise tähtaja üle. Autor on seisukohal, et kui tehingu sisuks on väärtpaberite võõrandamine või tulevikus investeerimiskontol olevad rahalised vahendid, peaks aruande esitamise tähtaeg olema seotud kohtumääruse jõustumisega. Kui kohus annab nõusoleku tehingu tegemiseks, mille sisuks on kinnisvara võõrandamine, siis oleks pigem otstabekas siduda aruande esitamise tähtaeg reaalse tehingu tegemise kuupäevaga. Eeltoodu põhjus seisneb eelkõige selles, et kinnisvara võõrandamine ei pruugi toimuda vahetult peale kohtumääruse jõustumist, selleks võib kuluda aasta või rohkemgi sõltuvalt sellest, mislaadi kinnisvaraga on tegemist. Aruande esitamine peaks autori nägemuse kohaselt olema piiritletud kindla rahasummaga või olema seotud miinimumpalgaga. Autor on arvamusel, et kõnealune rahasumma piir võiks olla kümnekordne miinimumpalga korrutis, mis välistaks seaduse pideva muutmise või siis määratletud kindla summana, milleks võiks olla näiteks 5000 eurot.

Esimese ja teise astme kohtute menetlusstatistika 2018. aasta koondandmete kohaselt lahendas kohus 2018. aastal hagita menetluse raames perekonnaõiguse valdkonnas 2762 tsiviilasja.¹⁶⁹ Kohtult teabenõude raames palutud täpsustuste kohaselt lahendati Harju Maakohtus 2018. aastal hagita menetluses perekonnaõiguse asju 1227, neist alaealise või eestkostetava nimel tehingu tegemiseks nõusoleku andmise asju 272. Eeltoodu põhjal võib väita, et kui maksimaalselt ½ suurune osa hõlmas alaealise nimel tehingu tegemiseks nõusoleku andmist, milledest omakorda poole osas kaasneks õigusloomes muudatuse tegemisel aruandekohustus, mis tähendaks iga-aastase aruande esitamist, ei saaks väita, et tegemist oleks kohtute töökoormuse olulise suurenemisega.

PKSi § 133 sätestab vanemate hoolsuskohustuse ning eeltoodud paragrahvi lõike 2 kohaselt, kui lapsele kahju tekkimise on põhjustanud mõlemad vanemad, vastutavad nad solidaarvõlgnikena.

---

¹⁶⁹ Esimese ja teise astme kohtute menetlusstatistika 2018. aasta koondandmed. Kättesaadav: https://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumendid/i_ja_ii_astme_kohtute_2018._a_statistilised_koondandmed.pdf, 10.05.2019.

PKSi § 179 lg 5 toob välja vastutuse kohustuste süüalise rikkumisega tekitatud kahju eest.¹⁷⁰ Vara saab määratleda isikule kuuluvate rahaliste hüvede summana ning varaline kahju on tekkinud siis, kui varaline seis pärast varakäsitust on miinuses võrreldes varalise seisuga enne varakäsitust või on süüdlasele usaldatud vara pärast tema tegu vähem väärt kui enne seda.¹⁷¹ Eelviidatud PKSi paragrahvide kohaselt vastutavad alaealise seaduslikud esindajad alaealisele tekitatud varalise kahju eest. Autor on arvamisel, et eelkirjeldatud aruande esitamise kohustus tagaks selle, et alaealise seaduslikud esindajad saaks panna vastutama nende poolt alaealisele süüliselt tekitatud kahju eest. Ning aruande esitamise kohustus aitaks välistada varalise kahju tekkimist. Kui inimene on teadlik sellest, et tema poolt toime pandav tegu tuleb varem või hiljem välja, on väga suur tõenäosus, et inimene jätab planeeritava teo toime panemata.

Eesti Keskerakonna, Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna ning Isamaa Erakonna valitsusliidu aluspõhimõtetes aastateks 2019 - 2023 planeeritakse 1. jaanuariks 2020 seadusemuudatust, mille kohaselt II pensionisambaga liitunud ja tulevikus liituvad inimesed saavad õiguse II pensionisamba skeemist avalduse alusel väljuda. II pensionisamba kogumist jätkavad inimesed saavad õiguse esitada avaldus, mille alusel kantakse II sambasse tehtavad maksed (2%+4%) edaspidi II samba fondi asemel otse inimese investeerimiskontole. II pensionisambasse kogutud rahalised vahendid võimaldatakse kanda pensioni koguja investeerimiskontole.¹⁷²

Eelneva seadusemuudatuse plaani osas, rääkides pensionifondi osakute kui väärtpaberitega tehingu tegemisest, on vanemad piltlikult öeldes kahe kohustuse vahel – ühelt poolt näeb PKS ette, et vanemad peavad lapse varahooldusõigust teostades ilmutama samasugust hoolt, nagu nad tavaliselt rakendavad oma asjades, teisalt võib sellise hoolduse teostamine osutada komplitseerituks.¹⁷³ Rääkides riigi kohustusest alaealise õiguste kaitse raames oleks alaealise rahaliste vahendite, tema vara säilimise ning võimaliku suurenemise eesmärgi saavutamiseks oluline riigipoolne tugi investeerimisalase nõustamise näol. Finantsasutused pakuvad tasuta investeerimisalaseid koolitusi ning interneti vahendusel on kõigil võimalik ennast selles valdkonnas piisavalt koolitada, aga mis puudutab käesoleva töö teemapüstistust, oleks autori arvates oluline erapooletu nõustaja kasutamise võimaluse olemasolu.

---

¹⁷⁰ *Supra nota* 3, § 133 lg 2, § 179 lg 5.

¹⁷¹ Joecks, W. (2011). Varalise kahju mõiste. – *Juridica*, lk 258.

¹⁷² Eesti Keskerakonna, Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna ning Isamaa Erakonna valitsusliidu aluspõhimõtted 2019-2023. Kättesaadav: <https://isamaa.ee/iwp/wp-content/uploads/2019/04/Eesti-Keskerakonna-Eesti-Konservatiivse-Rahvaerakonna-ning-Isamaa-Erakonna-valitsusliidu-aluspošhimošted-2019-2023.pdf>, 10.05.2019.

¹⁷³ *Supra nota* 3, § 133 lg 1.

Eesti Vabariigi President lausus Riigikogu 100 istungil peetud kõnes, et iga Riigikogu koosseis vastutab kõigi meie vabaduse ja inimõiguste eest. Lisaks tõi President välja, et nii on see olnud Asutavast Kogust saadik ning tuletas meelde Asutavas Kogus vastu võetud Eesti esimese põhiseaduse kodanike põhiõiguste peatükki, mis sõnastas tollased seisukohad: „Ei või olla avalikõiguslikke eesõigusi ja paheõigusi, mis olenevad sündimisest, usust, soost, seisusest või rahvusest.“¹⁷⁴

Eeltoodule lisaks autor, tuginedes Prantsusmaa valgustusajastust pärinevale deviisile *Liberté, Égalité, Fraternité*, et vabadus realiseerub täielikult ainult siis, kui on tagatud inimestevaheline võrdsus. Käesolevas teemakäsitluses toodud ettepanekutele tuginedes soovib autor eelkõige rõhutada laste õiguste kaitse olulisust, ning sissejuhatusele viidates, suunata progressi ning panna otsuse tegijad mõtlema kavandatavate tegevuste tagajärgede süsteemsema analüüsi ja hindamise suunas.

---

¹⁷⁴ Eesti Vabariigi Presidendi 23.04.2019 peetud kõne Riigikogu 100 pidulikul istungil. Kättesaadav: <https://president.ee/et/ametitegevus/koned/15145-vabariigi-president-riigikogu-100-pidulikul-istungil-23-aprillil-2019/index.html>, 10.05.2019.

KOKKUVÕTE

Vanematel on seadusest tulenev kohustus toetada oma alaealist last sõltumata sellest, kas vanemad on abielus, kooselus või lahus. Ühiskonna, mille liikmeteks on inimesed, normaalse eksisteerimise jaoks on tähtis, et ühiskonnaliikmed austaksid ning arvestaksid selles ühiskonnas kehtivate normidega. See, millisel määral ühiskonnas kehtivaid seadusnorme järgitakse, on otseselt seotud ühiskonnaliikmete sisemise valmisolekuga kehtestatud normi kohaselt käituda. Ühiskonna valmisolek aktsepteerida last inimese, mitte omandina peab lähtuma ühiskonnaliikmete sisemisest veendumusest. Alaealise lapse seaduslike esindajate, vanemate, valmisolek aktsepteerida last kui inimest, kelle õiguste kaitsmine on vanemate kohustus, peegeldab ühiskonna arengutaset. Mida arenenum on ühiskond, seda olulisemaks peavad selle liikmed üksteise õigustega arvestamist ning eelkõige tuleviku kindlustamist – laste heaolu tagamist.

Analüüsitud kohtumääruste ning õiguskirjanduse läbitöötamise ja proportsionaalsuse hindamise põhjal sai autori püstitatud hüpoteesi osas kinnitust, et alaealise varalised õigused vajavad enam kaitset ning Eesti õigusloome selles osas täiendamist. On selge, et kohtumenetlus alaealise varaga tehingute tegemisel, kinnisasjade ning väärtpaberite võõrandamisel, tagab õiguskaitse lapse varale, kuna kohus lihtsalt ei piirdu nõusoleku andmisega vaid kaasab menetlusse seaduse kohaselt kohaliku omavalitsuse arvamuse/seisukoha andmiseks ning määrab alaealise esindaja riigi õigusabi korras ning selgitab lapse seaduslikele esindajatele tehingust tulenevaid õigusi ning kohustusi. Autor on seisukohal, et eelkirjeldatud menetlusprotsess ei ole oluliselt suurendanud kohtute töökoormust ning ei arva, et ka täiendav aruandekohustus võiks, tuginedes kohtu menetlusstatistika koondandmetele, seda koormust oluliselt mõjutada.

Kohus on pädev riiklik institutsioon otsustama, kas tehingu tegemine on põhjendatud või mitte ning kas anda nõusolek või keelduda nõusoleku andmisest, mis kindlustab tehingu tegemise otsustamisel alaealise kui piiratud teovõimega isiku varaliste õiguste kaitse. Eeltoodut võib kokkuvõtvalt nimetada tehingu tegemise esimeseks etapiks, millele järgneb peale kohtumääruse jõustumist reaalne tehing, mille käigus üks varaline õigus piltlikult muundub teiseks – rahalisteks vahenditeks.

Esimeses peatükis keskendus autor alaealise varaga tehingute tegemise õiguslikule regulatsioonile Eesti Vabariigis, tuues võrdluseks ka välisriikide seadusandluse. Peatükki kokku võttes võib järeldada, et efektiivse järelevalvefunktsiooni tagamiseks ning kohustuste kandja ja

ka alaealise parimate huvide põhimõttest lähtuvalt peaks õigusloomes olema võimalikult detailselt sätestatud alaealise varahooldust puudutavad kohustused. Eeltoodut toetab ka lapse õiguste konventsioon, mis paneb osalisriikidele kohustuse tagada lapsele tema heaoluks vajalik kaitse ja hooldus, võttes selleks kasutusele kõik vastavad seadusandlikud ja administratiivmeetmed.

Teine peatükk annab ülevaate Eesti Vabariigi kohtupraktikast alaealise kinnisvara ning väärtpaberite võõrandamise osas, kus alaealise seaduslik esindaja on pöördunud kohtu poole vastava nõusoleku saamiseks. Peatükk hõlmab ka autoripoolseid analüüsivaid kommentaare.

Kolmandas peatükis on töö autor proportsionaalsuse hindamise kaudu hinnanud alaealise ja eestkostetava võrdsuse kohtlemist nende varaliste õiguste kaitse osas. Autor on kaalukaussidele asetanud perekonnaelu, perekonna tervikuna ühiskonna alustalana ning võrdsuse õiguse alustalana ning jõudnud tulemini, et tegemist on põhiseadusega vastuolus oleva võrdsuspõhiõiguse piiranguga alaealise kui piiratud teovõimega isiku varaliste õiguste kaitse seisukohalt.

Neljandas peatükis on autor toonud välja muudatusettepanekud alaealise varaliste õiguste kaitse parendamiseks, mis kokkuvõtvalt tähendaks alaealise seaduslikule esindajale teatud juhtudel sama kohustust nagu eestkostjale – esitada kohtule teingu tegemiseks antud nõusoleku määruses määratud tähtjaks kirjalik aruanne alaealise rahaliste vahendite kasutamise kohta.

Autor on seisukohal, et mõned PKSi sätted vajaksid vastavalt autori ettepanekutele korrigeerimist, et tagada kohtu järelevalvefunktsiooni efektiivsus. Autori hinnangul on senised PKSi muutused seoses lapse varaliste õigustega olnud positiivsed ning vajalikud, aga ühiskond on arenenud ning areneb ja selle taktis vajaksid vastavalt ühiskonnaliikmete vastuvõtlikkusele täiendamist ka õigusaktid.

Lapsed ei ole mitte üksnes inimesed tulevikus vaid inimesed praegusel hetkel. Neil on õigustatud õigus nende tõsiselt võtmiseks ja õigus, et neid koheldaks hoolival ja lugupidaval. Lapsel peaks olema õigus areneda selleks, kelleks ta on määratud saama – see tundmatu isiksus iga

lapse näol on meie tuleviku lootus. Janusz Korczak¹⁷⁵ ütlus, määratleb väga arusaadavalt alaealise olulisuse ning põhimõtte, miks lapse parimad huvid peavad olema kaitstud.

---

¹⁷⁵ Poola arst, pedagoog, kirjanik, publitsist, ühiskonnategelane, uuendusmeelne pedagoog, kasvatusteooria ja -praktika alaste publikatsioonide autor. Ta oli teerajaja laste õiguste kaitsel ning tegutses aktiivselt nende täieliku võrdõiguslikkuse saavutamise nimel.

SUMMARY

VERIFIABILITY OF THE USE OF FUNDS RECEIVED FROM A TRANSACTION CONDUCTED IN THE NAME OF A MINOR WITH THE CONSENT OF THE COURT

Annika Grauberg

Parents have a legal obligation to support their minor children, regardless of whether the parents are married, cohabiting, or divorced. For the normal functioning of a society of people, it is important that the members of society respect and follow the norms established in the society. The extent to which the legal norms established in a society are complied with is directly related to the willingness of the members of society to act in accordance with the norms. The willingness of a society to accept a child as a person, rather than as property, must stem from the inner conviction of the members of the society. The willingness of the legal representatives – the parents – of a minor child, to accept that a child is a person the protection of whose rights is the duty of the parents reflects the level of development of the society. The higher the level of development of a society, the more strongly the members of the society believe in the need to respect each other's rights and, in particular, to ensure the future of the society through ensuring the well-being of children.

Based on the analysed court rulings and legal literature, as well as the assessment of proportionality, the author concluded that the hypothesis put forward was correct: that the property rights of minors require greater protection and Estonian legislation requires supplementation. It is clear that court proceedings for transactions involving a minor's property, transfers of immovables and securities, provide legal protection to the child's property, as the court does not confine itself simply to giving consent, but also involves the local government in the proceedings, pursuant to law, to give their opinion / take a stance on the matter, appoints the minor's representative pursuant to the national procedure for legal aid, and explains the rights and obligations arising from the transaction to the legal representatives of the child. The author finds that the procedural process described above has not resulted in a significant increase in the workload of the courts, and, based on aggregate statistical data from court proceedings, does not believe that an additional reporting obligation would affect the workload of courts significantly either.

The court as a national institution is competent to decide whether a transaction is justified or not and whether to grant consent for the transaction to be conducted or to refuse to grant that consent, which ensures the protection of the property rights of minors as persons with restricted active legal capacity in decisions on such transactions. The foregoing can be summed up as the first stage of the transaction, followed by the actual transaction after the entry into force of the court ruling, in which one proprietary right is figuratively transformed into another: funds.

In the first chapter, the author examined the legal regulation of transactions involving the property of a minor in the Republic of Estonia and, for comparison, legislation in other countries. In summary, it can be said that based on the principle of the best interests of both the bearer of the obligations and the minor, and in order to ensure effective supervision, legislation should set out the obligations related to the management of the property of a minor in as much detail as possible. This is also supported by the Convention on the Rights of the Child, which obligates Contracting Parties to provide the protection and care necessary for the well-being of children by adopting all appropriate legislative and administrative measures.

In the second chapter, the author gave an overview of the case law of the Republic of Estonia on the transfer of immovable property and securities of a minor where the legal representative of the minor turned to the court to obtain the corresponding consent. The chapter also includes the author's commentary analysing the cases.

In the third chapter, the author carried out a proportionality assessment to assess the equal treatment of minors and wards with respect to the protection of their property rights. The author considered family life, the family as a whole as a cornerstone of society, and equality as a cornerstone of justice, concluding that the matter constitutes an unconstitutional restriction of the fundamental right to equality with regard to the protection of the property rights of minors as persons with restricted active legal capacity.

In the fourth chapter, the author proposed amendments to improve the protection of the property rights of minors, which, in summary, would subject the legal representative of a minor in certain cases to the same obligation as a guardian: to submit a written report on the use of the minor's funds to the court by the deadline specified in the ruling granting consent for the transaction.

The authors find that certain provisions of the Family Law Act require amendment as per the author's proposals to ensure the effectiveness of the court's supervisory function. The author considers previous amendments to the Family Law Act in relation to the property rights of

children to have been positive and necessary, but believes that Estonian society has developed past current legislation and continues to develop, and thus legislation requires corresponding supplementation in accordance with the receptiveness of the members of society.

“Children are not the people of tomorrow, but are people of today. They have a right to be taken seriously, and to be treated with tenderness and respect. They should be allowed to grow into whoever they were meant to be – the unknown person inside each of them is our hope for the future.” This quote from Janusz Korczak¹⁷⁶ very clearly defines the importance of minors and why the best interests of children must be protected.

---

¹⁷⁶ Polish doctor, educator, writer, social journalist, public figure, innovative pedagogue, author of publications on educational theory and practice. He was a pioneer in the protection of children's rights and worked actively to secure full equality for children.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Teadusraamatud

1. Annus, T. (2006). *Riigiõigus*. Tallinn: Juura.
2. Boele-Woelki, K., Braat, B. Curry-Sumner, I. (2005). *European Family Law in Action Volume III: Parental responsibilities*.
3. Depaepe, M. (1996). "The History of Childhood and Youth: From Brutalization to Pedagogization?", in *Understanding Children's Rights*. University of Ghent.
4. Dwyer, G. J. (2006). *The relationship rights of children*. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Ellis, E. (1999). *The Principle of Proportionality in the Laws of Europe*. Oxford: Hart Publishing.
6. Hunt Federle, K. (2013). *Children and the Law*. New York: Oxford University Press.
7. Lõhmus, U. (2003). *Inimõigused ja nende kaitse Euroopas*. Tartu: Iuridicum Sihtasutus.
8. Madise, Ü., Kalmo, H., Mälksoo, L., Narits, R., Pruks, P., Raidla, J., Vinkel, P. (2017). *Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Juura.
9. Mnookin, R.H. and Szwed, E. (1983). 'The Best Interest Syndrome as the Allocation of Power in Child Care', in H. Geach and E. Szwed (eds) *Providing Civil Justice for the Child*. London: Edward Arnold.
10. Tridimas, T. (2000). *The General Principles of EC Law*. Oxford: Oxford University Press.

Teadusartiklid

11. Alexy, R. (2001). Põhiõigused Eesti põhiseaduses. – *Juridica*.
12. Alexy, R. (2001). Kollisioon ja kaalumine kui põhiõiguste dogmaatika põhiprobleemid. – *Juridica*.
13. Annus, T., Aaviksoo, B. (2002). Riigi, kohalike omavalitsuste, perekonna ja muude isikute kohustused põhiseaduslike õiguste tagamisel sotsiaalhoolekande valdkonnas. – *Juridica*.
14. Aru, A., Paron, K. (2015). Lapse parimad huvid. – *Juridica*.
15. Asser-De Boer, A. (2002). Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. – *Personen-en Familie Recht*.

16. Baiguševa, J., Krašeninnikov, J., Tamm, M. (2009). Esindus: mõiste, liigid, lubatavus. – *Juridica*.
17. Boele-Woelki, K. (1997). The road towards a European family law. *Electronic Journal of Comparative Law*.
18. Boele-Woelki, K., Martiny, D. (2007). The Commission on European Family Law (CEFL) and its Principles of European Family Law Regarding Parental Responsibilities. – *Springer*.
19. Borowski, M. (2001). Ad rem ja ad acta - Põhiõigused ja inimõigused. – *Juridica*.
20. Cohen, C. P. (1998). Role of the United States in Drafting the Convention on the Rights of the Child: Creating a New World for Children. – *Loyola Poverty Law Journal*.
21. Cohen, E. F. (2005). Neither seen nor heard: Children's citizenship in contemporary democracies. – *Citizenship Studies*.
22. Conradie, P. J. (1948). Power of Natural Guardians to Alienate Immovable Property. – *South African Law Journal*.
23. Depaepe, M. (1996). The History of Childhood and Youth: From Brutalization to Pedagogization? in Understanding Children's Rights. – *University of Ghent*.
24. Dethloff, N. (2005). Parental Rights and Responsibilities in Germany. – *Family Law Quarterly*.
25. Hammarberg, T. (2008). The Principle of the Best Interests of the Child – What it Means and What it Demands from Adults. Kättesaadav: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1304019>.
26. Harbo, T-I. (2010). The Function of the Proportionality Principle in EU Law. – *European Law Journal*.
27. Joecks, W. (2011). Varalise kahju mõiste. – *Juridica*.
28. Joireman, S. (2017). Protecting future rights for future citizens: children's property rights in fragile environments. – *Oxford Development Studies*.
29. Kalmo, H. (2013). Põhiseadus ja proportsionaalsus – kas pilvitu kooselu?. – *Juridica*.
30. Kullerkupp, K. (2001). Family Law in Estonia. – *International Survey of Family Law*.
31. Maruste, R. (1996). Põhiseaduse tõlgendamise meetodid. – *Juridica*.
32. Orsini, K. A. (1994). Guardian of a Minor's Estate: How Far Can the Guardian Go in Expending the Minor's Money. – *Connecticut Probate Law Journal*.
33. Pärnamägi, I. (2014). Saksa mõju Eesti õiguses. – *Õiguskeel*.

34. Semler, D. (1980). A Child's Emotional Health--The Need for Legal Protection. – *Tulsa Law Journal*.
35. Teitelbaum, L. E. (1999). Children's rights and the problem of equal respect. – *Hofstra Law Review*.
36. Triipan, M. (2006). Proportsionaalsuse põhimõte Euroopa Liidu õiguses. – *Juridica*.
37. Uusen-Nacke, T., Göttig, T. (2010). Perekonnaõiguse seosed teiste tsiviilõiguse valdkondadega. – *Juridica*.
38. Vaka, K. K. (2011). Hagita menetluse üldised küsimused. Riigikohtu praktika. – *Juridica*.
39. Vallikivi, A. (1997). Põhiõiguste ja -vabaduste piiramise seadusliku aluse põhimõttest. – *Juridica*.
40. Varul, P. (2000). Creation of New Private Law in Estonia. – *Rechtstheorie*.
41. Varul, P.; Avi, A.; Kivisild, T. (2004). Restrictions on Active Legal Capacity. – *Juridica International*.
42. Warendorf, H., Thomas, R., Curry-Sumner, I. (2009). The Civil Code of the Netherlands. – *Kluwer Law International*.
43. Woodhouse, B. B. (1992). Who Owns the Child: Meyer and Pierce and the Child as Property. – *William and Mary Law Review*.

Eesti õigusaktid

44. Investeeringufondide seadus. RT I, 13.03.2019, 65.
45. Kogumispensionide seadus. RT I, 03.01.2019, 5.
46. Lastekaitse seadus. RT I, 12.12.2018, 49.
47. Perekonnaseadus. RT I, 09.05.2017, 29.
48. Põhiseadus. RT I, 15.05.2015, 2.
49. Pärimisseadus. RT I, 10.03.2016, 16.
50. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. RT I, 13.03.2019, 171.
51. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. RT I, 30.01.2018, 6.
52. Väärtpaberituruseadus. RT I, 10.01.2019, 14.

EL-i ja rahvusvahelised õigusaktid

53. Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 14 (2013). CRC/C/GC/14, p 6. Kättesaadav: <https://www.refworld.org/docid/51a84b5e4.html>
54. Declaration of the Rights of the Child. Kättesaadav: <https://www.unicef.org/malaysia/1959-Declaration-of-the-Rights-of-the-Child.pdf>
55. Euroopa Inimõiguste Konventsioon. Kättesaadav: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_EST.pdf
56. Euroopa Liidu põhiõiguste harta. Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=celex%3A12012P%2FTXT>
57. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. RT II 2010, 14, 54.
58. Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt. RT II 1994, 10, 11.
59. Lapse õiguste konventsioon. RT II 1996, 16, 56.
60. Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvaheline pakt. RT II 1993, 10, 13.
61. Vanema kohustuste kindlaksmääramise ja laste kaitse abinõude rakendamise pädevuse, kohaldatava õiguse, abinõude tunnustamise, rakendamise ja koostöö konventsioon. RT II 2002, 20, 87.
62. ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon. Kättesaadav: <https://vm.ee/et/uro-inimoiguste-ulddeklaratsioon>

Teiste riikide õigusaktid

63. Civil Code of the Netherlands
64. French Civil Code
65. German Civil Code BGB
66. Lag om allmän försäkring. 1962:381, SFS 1982:120; SFS 2010:470.
67. Laki holhoustoimesta 442/1999. Kättesaadav: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990442?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=1999%2F442>
68. Svensk författningssamling. 1949:381, SFS 1995:974; SFS 2018:1288.

Eesti kohtulahendid

69. RKPJKo III-4/1-2/49

70. RKPJKo 3-4-1-6-00
71. RKPJKo 3-4-1-2-01
72. RKPJKo 3-4-1-1-02
73. RKPJKo 3-4-1-2-02
74. RKPJKo 3-4-1-7-03
75. RKPJKo 3-4-1-14-07
76. RKPJKo 3-4-1-16-08
77. RKTkm 3-2-1-45-09
78. RKTkm 3-2-1-25-11
79. RKTkm 3-2-1-32-11
80. RKTko 3-2-1-68-12
81. RKÜKo 3-4-1-2-05
82. RKÜKo 3-3-1-101-06
83. HarjuMKm 2-16-17279
84. HarjuMKm 2-16-19387
85. HarjuMKm 2-17-320
86. HarjuMKm 2-17-4908
87. HarjuMKm 2-17-16366
88. HarjuMKm 2-17-348
89. HarjuMKm 2-17-3741
90. HarjuMKm 2-17-6961
91. HarjuMKm 2-17-9956
92. HarjuMKm 2-17-10961
93. HarjuMKm 2-17-16790
94. HarjuMKm 2-17-1697

95. HarjuMKm 2-18-5562

Muud kohtulahendid

96. Kohtuotsus, 17.12.1970, Internationale Handelsgesellschaft mbH, C-11/70, ECLI:EU:C:1970:114.

97. Handyside v United Kingdom, no 5493/72, p 48, ECHR 1976.

98. Sunday Times v United Kingdom, no 6538/74, ECHR 1979.

Muud allikad

99. Commission on European Family Law. Principles on Parental Responsibilities. Kättesaadav: <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-PR-English.pdf>

100. Esimese ja teise astme kohtute menetlusstatistika 2018. aasta koondandmed. Kättesaadav: https://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumendid/i_ja_ii_astme_kohtute_2018_a_statistilised_koondandmed.pdf

101. Eesti Keskerakonna, Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna ning Isamaa Erakonna valitsusliidu aluspõhimõtted 2019-2023. Kättesaadav: <https://isamaa.ee/iwp/wp-content/uploads/2019/04/Eesti-Keskerakonna-Eesti-Konservatiivse-Rahvaerakonna-ning-Isamaa-Erakonna-valitsusliidu-aluspoSimoStted-2019-2023.pdf>

102. Eesti Vabariigi Presidendi 23.04.2019 peetud kõne Riigikogu 100 pidulikul istungil. Kättesaadav: <https://president.ee/et/ametitegevus/koned/15145-vabariigi-president-riigikogu-100-pidulikul-istungil-23-aprillil-2019/index.html>

103. Lastekaitse Liit. (2005). Laste õigused ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtete rakendamine praktikas. OÜ Print Best Trükikoda.

104. Perekonnaseaduse eelnõu seletuskiri. Kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/982033c7-c2e1-2ce6-0479-ef2bf925488b>

105. Swedish Family law brochure produced by Government Offices of Sweden. Kättesaadav: <https://www.government.se/4a767e/contentassets/1e0263a0318e47b4b8515b535925941b/family-law.pdf>

106. Õiguskantsler. Laste ja noorte õigused ja kohustused. Kättesaadav: <https://www.oiguskantsler.ee/et/laste-ja-noorte-õigused-ja-kohustused>